TÜRKİYE'DE KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK
DEĞERLENDİRME RAPORU

UNDP

kurumsal sosyal sorumluluk derneği
corporate social responsibility association

EUROPEAN COMMISSION
Avrupa Komisyonu

Değerli Okur,

Türkiye'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) kavramının durumunu incelemeyi ve KSS konusunda Türkiye için bir dayanak noktası tanımlamayı amaçlayan araştırmanın sonuçlarını sizlerle paylaşmaktan büyük mutluluk duymaktayız. Aşağıda sonuçları paylaşılan çalışma, Avrupa Birliği tarafından fon sağlanan ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Fonu ile ortaklaşa yürütülen "Yeni AB Üyesi ve Aday Ülkelerde Uyum, Rekabet ve Sosyal Birlik Aracı Olarak KSS Uygulamalarını Hızlandırma Projesi" bölgesel KSS projesinin bir parçası olarak gerçekleştirilmiştir.

Bu analiz KSS'nin sürdürülebilir kalkınma için çeşitli olanaklar sağlamasının yanında, KSS'nin özel sektörün de yararlanabileceği bir araç olarak sahip olduğu potansiyeli vurgulamaktadır. KSS'nin Türkiye'de sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması yolundaki önemine dikkat çekmesi itibariyle, bu araştırma kamu sektöründen özel sektöre kadar pek çok alanda kullanılabilecek bir KSS rehberi niteliği taşımaktadır. İnceleyeceğiniz rapor sadece uluslararası standartlar dahilinde Türkiye'de KSS hakkındaki büyük tabloyu ortaya çıkarmakla kalmayıp, aynı zamanda KSS'nin ne olup ne olmadığını da ayrıntılı olarak tartışmaktadır. Rapor içinde ayrıca, Türkiye'deki KSS uygulamalarını etkileyen koşullar ve faktörler ve ülkedeki KSS yaklaşımını şekillendirecek tavsiyeler de yer almaktadır.

KSS kavramı, dünyada sürdürülebilir kalkınma kavramının yükselmesi ile eş zamanlı olarak önem ve popülerlik kazanmıştır. İş dünyası, sürdürülebilir kalkınmanın artık sadece kamu sektörü ve sivil toplum kuruluşlarının (STK'lar) ilgi alanı olmadığının ve kendilerinin de finansal sürdürülebilirliklerine ek olarak, kaynakların sürdürülebilirliği ve insani kalkınma için aktif rol almak üzere hızla harekete geçmeleri gerektiğinin bilincine varmıştır. Bu noktada çoklu paydaş diyaloğu ve aktörler arasındaki paylaşımın artması büyük önem taşımaktadır. Kurumsal sosyal sorumluluk ve sürdürülebilir kalkınma artık birbirinden ayrı düşünülemeyecek iki kavramdır ve açıktır ki özel sektörün geliştireceği uygun bir sosyal sorumluluk yaklaşımı olmaksızın sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması olanaksızdır.

2015 Binyıl Kalkınma Hedefleri'ni gerçekleştirebilmek için özel sektörün katılımına olan ihtiyaç göz önüne alındığında, şirketlerin kurumsal sosyal sorumluluğu iş stratejileri içine entegre etmeleri küresel bağlamda UNDP için çok büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle, UNDP-Türkiye 2002 yılından bu yana Küresel İlkeler Sözleşmesi yoluyla Türkiye'de KSS'nin teşvik edilmesi konusunda öncü rol üstelenmektedir.

Bu çalışmayı kurumsal sosyal sorumluluk ve sürdürülebilir kalkınma arasındaki ilişkiyi aydınlatması bakımından da faydalı bulacağınızı umuyorum.

Mahmood Ayub,
BM Türkiye Koordinatörü ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) Temsilcisi
Mart 2008, Ankara

A. ÖZET (TEMEL SONUÇ VE ÖNERİLER)

Şirketler ve diğer paydaş gruplarla yapılan görüşmeler ve yürütülen literatür araştırması ışığında Türkiye'de kurumsal sosyal sorumluluk algısı ve uygulamaları hakkında aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

İş çevrelerinde Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) tanımı ile ilgili bir karmaşa mevcuttur ve bu karmaşa kendini KSS uygulamalarında da göstermektedir. Buna karşın, yine iş çevrelerinde hem kendi iş faaliyetlerini, hem de toplumu geliştirebilmek için güçlü bir çaba sergilendiği de gözlenmiştir. Bu çabalar arasında sponsorluk aktiviteleri ve çeşitli sivil toplum kuruluşları (STK'lar) ile ortak yürütülen toplumsal projeler ilk sıralarda yer almaktadır. Bu çerçevede KSS'nin daha etkin bir şekilde hayata geçirilebilmesi için, tanımının, hedef ve çıktılarının diğer sosyal aktörlerle, iş dünyasının da geniş katılımı ile ayrıntılı şekilde tartışılması ve paylaşılması gerekmektedir.

Özel ve kişisel liderlik, Türkiye'de KSS'yi tetikleyen önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Hayrettin Karaca ve İbrahim Betil gibi STK liderleri iş dünyasından geliyor olmalarının yarattığı güvenin de etkisiyle iş dünyası liderlerinin büyük desteğini kazanmışlardır.

Paydaşların katılımı STK'larla kurulan çeşitli ortaklıklar ve ortak projelerle sınırlı kalmaktadır.

Genel olarak şirketler görece daha basit sosyal ve çevresel konulara ılımlı yaklaşmaktadırlar. Buna karşılık, insan hakları, çalışan hakları ve çalışanların karar süreçlerine katılımı gibi konuların geliştirilmesine halen ihtiyaç duyulmaktadır.

Çok uluslu şirketler ülkedeki KSS uygulamalarını olumlu yönde etkilemektedir. Çok uluslu şirketlerin yerel uzantılarına ve tedarikçilerine KSS uygulamaları için pozitif baskı uygulamaları diğer Türk şirketler için de bir itici güç olmaktadır. Örneğin, özellikle tekstil sektöründeki tedarik zinciri konuları uluslararası çalışma standartlarının uygulanmaya başlanmasında önemli bir etken olmuştur. Her şeye rağmen, çokuluslu şirketlerin Türkiye'deki uzantılarının faaliyetleri genel merkezlerinin çok gerisinde kalmakta ve genellikle proje bazlı faaliyetler olmaktan öteye gidememektedir.

Türkiye'de KSS aynı zamanda uluslararası kuruluş ve STK'ların itici gücüyle ivme kazanmaktadır. Tüketiciler ve yerel STK'lar gibi yerli insiyatifler de şirketler üzerinde etkili birer güç oluşturmak yönünde teşvik edilmelidir.

Sermaye Piyasaları Kurumu (SPK) tarafından beyan edilen "Kurumsal Yönetim İlkeleri" paydaş politikalarının raporlanması ve dolayısıyla KSS uygulamaları hakkında bir miktar farkındalık ve anlayış yaratmıştır. Ancak, raporlama ve güvence sistemlerinin halen tam ve işlevsel olmaktan çok uzak oluşu göz önüne alındığında, KSS kavramının doğru uygulanabilmesi için daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sebeple, uygulama araçları Türkiye'de özel sektör için halen temel ve çok önemli ihtiyaçlardan biri durumundadır.

Son olarak, KSS daha çok pazarlama ve kurumsal itibar yaratmak için bir araç olarak algılanmaktadır. Sponsorluk projeleriyle pek çok şirket ve sosyal paydaş grupları bu sürece dahil olmaya ve süreci şekillendirmeye çalışmaktadır. Diğer taraftan, Türkiye'deki KSS tartışmaları bu süreci bir sistem dahilinde geliştirerek KSS hakkında doğru anlayışı ve yaklaşımları gösterecek ve araçları tanıtacak kurumsallaşmış bir liderlik yapısından uzaktır.

B. GİRİŞ

"Yeni AB Üyesi ve Aday Ülkelerde Uyum, Rekabet ve Sosyal Birlik Aracı Olarak KSS Uygulamalarını Hızlandırma Projesi"nin bir parçası olarak, KSS ülke raporu hazırlanmıştır. Bu rapor, Türkiye'deki KSS uygulamaları hakkında bilgi vermeyi hedeflemekte ve çeşitli şirket ve sosyal paydaş grupları ile yapılan görüşme ve literatür araştırmasının çıktılarına dayanmaktadır. AB tanımlamasına göre KSS şu şekilde ifade edilmektedir:

Şirketlerin gönüllü olarak, toplumsal ve çevresel konuları operasyonlarına ve paydaşlarıyla olan etkileşimlerine bütünleştirmeleri.

(Yeşil Kitap, 2001 "Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Avrupa çapında tanıtılması" COM(2001) 366 Final)

Yukarıdaki tanımda kavramın bazı önemli yönlerine dikkat çekilmektedir:

- KSS ifadesi, kurumsal kelimesine karşın hem sosyal, hem de çevresel konuları ele almaktadır.
- KSS iş stratejileri ya da faaliyetlerinden ayrı düşünülemez ve düşünülmemelidir. KSS, iş stratejisi ve faaliyetleri içine çevresel ve sosyal konuları dahil etmektir.
- KSS gönüllülük esasına dayanır.
- KSS'nin bir başka önemli açılımı da şirketlerin kendi iç ve dış paydaşlarıyla paylaşımlarda bulunmaları ile ilgilidir (çalışanlar, müşteriler, komşular, kamu aktörleri vb.).

Bu raporda KSS asıl olarak aşağıdaki tanıma dayandırılmaktadır:

Sosyal, çevresel, ekonomik ve etik kavramlarının yönetimi ve şirketlerin bu alanlarda sosyal paydaş beklentilerine olan duyarlılığı.

İş dünyası ve toplumu etkileyen en önemli iki faktör, bilindiği üzere ekonomik ve tarihi gelişmelerdir. Bu nedenle rapora ülke ekonomisi ve tarihi gelişimiyle ilgili özet bir bilgi aktarılarak başlanması uygun görülmüştür. Bunu takip eden bölümde ise Türkiye'de KSS konusunda bilinç ve farkındalık yaratan aktörler ve bunlar arasındaki ilişkiler üzerinde durulmaktadır. Elbette ki bu aktörler bir senaryo ve platform ihtiyacı içindedirler. Araştırma sonuçlarından önceki son bölüm, KSS'yi etkileyen itici güçlerin kısa bir sunumunu yapmayı amaçlamaktadır. Rapor son olarak kapasite geliştirmek ve KSS kavramının Türkiye'de tanınırlığını, uygulamaları güçlendirmek ve bahsi geçen aktörler arasındaki paylaşımı arttırabilmek için bazı tavsiyeler içermektedir.

Bu çalışmada toplam 37 ulusal ve çok uluslu şirketle görüşme gerçekleştirilmiştir. Büyük ölçekli ulusal ve çok uluslu şirketlerin seçiminde iki basamaklı örneklem prosedürü uygulanmıştır. Birinci basamakta şirketler alfabetik olarak dizilmiş ve araştırma talimatında verilen kriterlere göre sınıflandırılmıştır. Bu coğrafi bir küme örneklemesi olmayıp, kümeler hedef kurumların evreninden oluşmaktadır. İkinci basamakta ise MS Excel'in Rand() formülü kullanılarak bu listelerin içinden şirketler seçilmiştir. Bu rastgele seçilen şirketlerle görüşmeler gerçekleştirilmiş ve herhangi bir nedenle şirketle görüşmenin sağlanamaması halinde sonraki şirket devreye sokulmuştur.

Araştırmaya dahil edilecek küçük işletmelerin evreni belirlenirken, tanınmış şirketlerin paydaşları incelenmiştir. Ardından, kartopu yaklaşımı ve literatür taraması ile bu şirketlerin evreni oluşturulmuş ve şirketler ana faaliyet alanlarına ayrılmıştır. Her bir bölümden rastsal seçim yapılarak şirketlerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada karşılaşılan bir zorluk, şirketlerde görüşme gerçekleştirilen kişilerin pozisyonlarının bazı durumlarda görüşmenin kalite ve niteliğini etkilemiş olmalarıdır. Bazı şirketlerde, şirket yönetiminin görüşme için atadığı kişiler, şirketin KSS alanındaki çalışmaları konusunda tam donanımlı olmadıklarından bu görüşmelerde bazı konuları detaylı şekilde tartışma imkânı bulunamamıştır.

Özetle, araştırma akademik makaleler, konferans çıktıları, şirket raporları ve benzeri araçların yanında şirketlerle yapılan derinlemesine görüşmeler ışığında şekillenmiştir.

C. ÜLKE İNCELEMESİ

Türkiye ekonomisinin son 30 yılına bakıldığında para piyasalarında liberalleşme ile birlikte ciddi bir büyüme ve sanayileşme göze çarpar. 1980'lerin başından bu yana Türkiye küresel ekonomik sisteme entegre olabilmek için büyük çaba sarf etmiş ve bu hedef doğrultusunda çeşitli ekonomik reformlar yapmıştır. Önceki yılların politikalarına tamamen zıt olarak 1980'li yıllar ihraç odaklı bir sanayileşme modeline ve kamu sektörünün hâkimiyetinin giderek azalmasına şahitlik etmiştir. 1980'lerde başlayan reformların en önemli bileşenleri arasında artan ihracat, serbestleşen ithalat yönetmelikleri ve yabancı sermaye yatırımlarının artması, esnek döviz kuru politikası ve özelleştirme sayılabilir (TCMB, 2002).

1980 ve 2000 yılları arasında bir karşılaştırma yapıldığında, ihracatta çarpıcı bir artış gözlenir. Öyle ki, ihracat hacmi 10 kat artmış ve gayri safi milli hâsıla (GSMH) içinde ihracatın payı %4.2'den %19.8'e yükselmiştir.

Avrupa Birliği, toplam ihracatın %51'i ve toplam ithalatın % 45'i ile Türkiye'nin birinci ticari iş ortağı konumundadır. Diğer ticari ortaklar ise Amerika Birleşik Devletleri, Ortadoğu ülkeleri, Doğu Avrupa ve C.I.S. ülkelerinden oluşmaktadır. Bununla birlikte, ihracatın niteliğinde de tarım ürünlerinden endüstriyel ürünlere doğru gerçekleşen bir değişim gözlenmiştir. Geleneksel olarak ihraç edilen tekstil ve tekstil yan ürünlerine ek olarak demir-çelik, cam, seramik, motorlu araçlar, televizyon ve diğer elektrikli aletler ve ek parçaları da ihraç edilen ürünler arasında yerini almıştır. Genel olarak ülkenin sanayi ürünleri üretim kapasitesinde dikkate değer bir büyüme yaşandığı açıktır (DEIK, 2006).

1980'lerde gerçekleşen bu yapısal reformlara rağmen Türkiye ekonomisinin uluslararası sisteme tam entegrasyonu henüz sağlanamamış ve Türkiye bu süreçten tam olarak fayda sağlayamamıştır. Bu durumun arkasındaki nedenler arasında değişen hükümetlerin kısa dönem odaklı politikalara yönelmeleri, kamu finansmanı ve kamu yönetimi alanlarındaki yapısal reformlarda yaşanan gecikmeler başı çekmektedir. Sonuç olarak, büyük kamu açığı 1990'lardan itibaren ülkede enflasyonist bir ortama sebep olmuştur. Diğer taraftan para piyasalarının serbestleşmesiyle oluşan dış krizler de, diğer pek çok gelişmekte olan ekonomiyi etkiledikleri gibi Türkiye'yi de olumsuz yönde etkilemişlerdir.1990 -1991'deki Körfez Savaşı ve 1998'deki Rusya krizi Türkiye'de kısa dönem para akışının ani ve kitlesel dönüşler yapmasına sebep olmuştur. (TCMB, 2002).

Aralık 1999 ve Şubat 2001 yılları arasında IMF ile birlikte enflasyonu kontrol altına almak ve makroekonomik dengeyi sağlayabilmek için uygulamaya konulan ekonomik program başarısızlığa uğramış ve 2001'de ciddi bir devalüasyona sebebiyet vermiştir. 2001 krizini takip eden yıllarda ise etkileyici yapısal reformlar hayata geçirilerek yüksek oranda bir yıllık ekonomik büyüme sağlanmıştır. 2005 yılında gayri safi milli hasıla %7.5 oranında artmıştır. Sanayi üretimine bakıldığında 2001 krizini takip eden yıllar, üretimde ve kapasite kullanım oranlarında ciddi bir artışa şahitlik etmişlerdir. Kriz sonrası hızlı bir iyileşme sürecinin ardından, enflasyon oranı hızla düşmüş ve Türk Lirası değer kazanmıştır. Bu değişim uluslararası çevrelerde de takdirle karşılanmıştır. Avrupa Birliği ile tam üyelik müzakerelerinin başlaması ve IMF'nin Türkiye'yi bir başarı hikâyesi olarak nitelendirmesi, bu olumlu gelişmelerin bir yansımasıdır. Bu çerçeveden bakıldığında, kısa ve uzun vadede Türkiye ekonomisi düzenli bir büyüme sürecine girmiş bulunmaktadır (Argüden, 2006).

Sektörel İzlem

Bu bölüm, Türkiye ekonomisinin önde gelen sektörlerinin genel yapısı ve güncel durumları ile ilgili temel bilgiler vermeyi amaçlamaktadır.

Uygun iklim ve coğrafi koşullara sahip olan Türkiye, pek çok tarımsal ürünün ana üreticisi konumundadır. Tarım, hem sosyal hem de ekonomik olarak Türkiye'nin en önemli sektörlerinden biridir. Zaman içinde görece önemini yitirmiş olsa da, Türkiye'de tarım sektörü hala ekonominin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır ve bu sektördeki istihdam halen Avrupa Birliği ülkeleri ortalamasının çok üstündedir. Sektör 2004 yılı rakamlarına göre toplam GSMH'nin %11'ini teşkil emekte ve toplam işgücünün üçte birini barındırmaktadır. Bununla beraber, sanayi ve hizmet sektörünün GSMH içindeki payında gerçekleşen büyüme, tarımın payını ciddi bir anlamda düşürmüştür.1980'de toplam ulusal gelirin %26'sını oluşturan tarım sektörü, 1990'da %17 ve 2005'te %11'e kadar gerilemiştir. Bu oranın 2008'de % 10.2'ye kadar düşeceği tahmin edilmektedir (DEIK 2006).

Türkiye'nin önemli sektörlerinden biri de düşük iş gücü maliyetleri ve hammadde bolluğu ile güçlü bir avantaja sahip olan tekstil sektörüdür. Sektör özellikle dönemin ihracat odaklı ekonomik politikalarının da etkisiyle 1980'li yıllarda büyüme göstermiştir ve 1980'den bu yana ulusal gelire büyük katkı sağlamıştır. İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçılar Birliği'nin 2004 yılı verilerine göre tekstil ve giyim endüstrisi GSYİH'nın %7.8'ini ve toplam sanayi üretiminin de %19.9'unu teşkil etmektedir. Burada belirtilmesi gereken bir diğer konu da, sektörün kalite konusundaki duyarlılığıdır. Tekstil şirketlerinin önemli bir bölümü, ISO 9001 ve ISO 9002 gibi kalite belgelerine sahip ve üretim esnasında insan sağlığına zarar verebilecek her türlü uygulamaya karşı gerekli önlemleri almış durumdadır.

Enerji sektörü de son yıllarda büyüme gösteren sektörlerden biridir. Aslında Türkiye dünyadaki enerji sektöründe de en hızlı büyüme gösteren ülkeler arasındadır. Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanlığı'nın verilerine göre, 1994 - 2004 arasında yıllık elektrik talebi büyüme oranı % 6.6'dır. 2005 ile 2015 yılları arası için ise tahmin edilen büyüme de %8.5'tir. 2004'te 150 milyar Kw/saat olan elektrik tüketiminin, 2020'de yaklaşık 500 milyar Kw/saat olması beklenmektedir. 30 milyar dolarlık hacme sahip olan ve 2015 yılında 55 milyar dolarlık hacme ulaşması beklenen Türk enerji sektörü, hem yerel hem de yabancı yatırımcıların ilgisini çekmektedir.

Para piyasalarında serbestleşme sağlayan reformlar ile paralel olarak Türk bankacılık sektörü de önemli bir gelişim sergilemiştir. Kurumsal yapılarında belirgin değişimler gerçekleşen ve hizmet ve ürünlerinde kalite artışı sağlayan sektör gelecek yıllar için de ciddi bir büyüme potansiyeli barındırmaktadır. 2005 yılında gerçekleşen 6 milyar dolarlık yabancı sermaye girişi göz önünde bulundurularak, 2005-2015 yılları arasında sektörde %8'lik bir büyüme beklenmektedir.

Son yirmi yılda önemli ölçüde gelişim gösteren alanlardan biri de para piyasaları olmuştur. 1986 yılında İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nın (İMKB) kurulması ile birlikte, hisse senedi ve bono piyasalarının yabancı yatırımcılara açılması ve sermaye hareketleri ve kazanç aktarımları üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması, para piyasaları için en önemli gelişmelerden biridir. Makroekonomik göstergelerde 2002 yılından sonra gözlenen iyileşme, para piyasalarına da yansımıştır. 2002–2005 yılları arsında İMKB'nin ulusal 100 endeksi inanılmaz bir değer kazanmış ve 2002'de 10,369 olan endeks 39,776'yı yükselmiştir. Endekste yer alan şirketlerin hacmi 33.8 milyardan 2005'de 163 milyar dolara yükselmiştir. Borsa 1986'da kurulduğunda hisseleri işlem gören şirket sayısı 80 iken 2004 yılında bu sayı 297'ye yükselmiştir. 1986'da 938 milyon dolar olan borsa değeri 2003 yılında 69 milyar dolara ve 2005 yılında ise 163 milyar dolara yükselmiştir (DEIK, 2006).

Türkiye ekonomisinde turizm de görece büyük sektörler arasındadır. Son yirmi yıl içinde turizm sektörü de diğer sektörler gibi dikkat çekici gelişim göstermiştir. Türk turizm sektörü, dünya turizm pazarının % 2.5'lik payını teşkil etmektedir. Türkiye 2004 verilerine göre turizmden gelir elde edilen gelirlere göre yapılan sıralamada dünyada 8. sıradadır. 1983-1993 yılları arasında Türkiye'yi ziyaret eden turist sayısı 1.6 milyondan 16 milyona çıkmış ve aynı dönem içinde 411 milyon dolar olan direk turizm karı 9.7 milyar dolara ulaşmıştır. Son yıllarda sektör daha da başarılı sonuçlar vermektedir. Türkiye'nin turizm geliri 2005 yılı itibariyle 18.2 milyar dolara ulaşmış ve son 30 yılda % 118 artmıştır (DEIK, 2006).

Tarihsel Gelişim

Türkiye'deki KSS uygulamalarının geçmişi Osmanlı İmparatorluğu'na uzanır. Osmanlı İmparatorluğu'nda vakf (şimdiki adıyla vakıf) kavramı eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik gibi kamu hizmetlerinin temel kurumsal mekanizmasını oluşturmaktaydı. Bugün Türkiye'deki pek çok aile holdingi bir vakfa sahiptir. Bu bağlamda, toplumun şirketlerden beklentisi de tarihsel vakıf felsefesi etrafında şekillenmekte ve sosyal sorumluluk, şirketlerin bağışları ve hayırseverlik faaliyetleri ile eşdeğer algılanmaktadır. Yapılan bağışların miktarı ise genellikle gizli tutulduğundan etkilerin değerlendirilebilmesi genellikle tam anlamıyla mümkün olamamaktadır (Bikmen, 2003).

Son 50 yılda politik ve ekonomik yapıya bakıldığında Türkiye şartları, ordunun müdahaleleri, yüksek enflasyon dalgalanmaları yaşayan dengesiz bir ekonomi etkisi altında uzun vadeli planlama yapabilmek ve dolayısıyla sürdürülebilir kalkınma sağlamak için pek de elverişli değildi. Ekonomiyi serbestleştirmek ve gelişmiş ülkelerin ekonomisiyle rekabet edebilir bir seviyeye çıkarabilmek için 1980'lerden itibaren Türkiye ciddi ilerleme kaydetmiştir. Fakat bu süreç beraberinde birtakım dezavantajlar da getirmektedir. Artan rekabet, şirketleri fiyat baskısı altında bırakmış ve karlılıklarını koruyabilmek için KSS aktivitelerini ertelemeye itmiştir. Devletin ekonomi üzerindeki rolü son 30 yılda giderek azalsa da, diğer AB ülkeleri ile kıyaslandığında hala çok güçlü durumdadır. Buna karşın son 5 yılda gözlenen istikrarlı enflasyon ve büyüme oranları şirketlerin sosyal konulara eğilebilmeleri için uygun bir atmosfer yaratmıştır.

Türkiye'nin giderek artan sayıda uluslararası antlaşmalara, kampanya ve etkinliklerin parçası olması ülkenin KSS ve ilgili konulardaki bilinç düzeyini arttırmada önemli bir etken olmuştur. 1996'da İstanbul'da gerçekleşen Habitat II Konferansı, özellikle İstanbul'da yaşayanların, fakirliğin ve ayrımcılığın azaltılması, insan haklarının korunması ve desteklenmesi, herkes için özgürlük, eğitim, sağlık ve beslenme gibi temel ihtiyaçların sağlanması gibi sosyal konuların tartışıldığı bir platformu gözlemleyebilmesi için önemli bir olanak yaratmıştır. Bu konferans, sürdürülebilir kalkınma ile ilişkili konuların Türkiye'de tartışılması için gereken ortamın yaratılmasında öncülük etmiştir.

Bu olumlu gelişmeleri takiben sivil toplum, iş dünyası, devlet ve diğer sosyal paydaş gruplarını etkileyen başka bir olay gerçekleşmiştir. İlki İzmit'te gerçekleşen 1999 depremlerinde, son derece sanayileşmiş ve nüfusun yoğun olduğu bölgelerde yaşayan, resmi kayıtlara göre 17,000 kişi hayatını kaybetmiştir. Hükümetin deprem sonrası müdahalelerde yetersiz kalması ve gerekli yardım hizmetlerini sağlamadaki başarısızlığı, hem bireysel hem de kurumsal gönüllü oluşumları harekete geçirmiştir. Depremin ardından pek çok STK ve gönüllü grup, tahrip olan bölgelerin yeniden yapımı ve iyileştirme hizmetleri yanında kurtarma çalışmalarında da aktif rol oynamışlardır. Bu çalışmalar esnasında arama ve kurtarma topluluğu olan AKUT, bu sivil hareketin en göze çarpan taraflarından biri olmuştur. Öyle ki AKUT, Silahlı Kuvvetlerden sonra ülkede en çok güvenilen kurum olarak anılmıştır (Adaman, Çarkoğlu, and Şenatalar 2000). Bu sebeple, 1999 depreminin ülkede gönüllülük ve katılımcılık gibi değerlerin yaygınlaşması ve kalkınma için aktivizme olan ihtiyacı vurgulaması açısından çok önemli etkisi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

2001 yılındaki ekonomik kriz yıllık büyüme hızını %7.5 oranında düşürmüş ve gayrı safi milli hasıla ise 199.6 milyar Amerikan dolarından 145.2 milyar Amerikan dolarına düşmüş, bu özellikle bankacılık sektöründe binlerce işsiz yaratmış ve yüzlerce küçük ve orta büyüklükteki işletmenin iflas etmesine sebeb olmuştur. Bu sonuç kurumsal yönetişime olan ihtiyaçı ve ötesinde şeffaflık ve hesapverebilirlik konularında ciddi adımlar atılmasının önemi ortaya koymuştur.

Son yıllarda Türk dernek ve vakıflar hakkındaki kanunun Avrupa Birliği'ne uyarlanması da sivil toplum kuruluşlarının değişim ve gelişim sürecini hızlandırmış ve sivil katılım için ülkede daha uygun bir ortam doğurmuştur. Sonuç olarak Türkiye'de hem uluslararası etkenler, hem de yaşanan ekonomik ve sosyal krizler iş dünyasının esas rolü oynadığı, sivil toplumun da denetleyip yararlandığı kurumsal sosyal sorumluluk uygulamaları hakkında tartışabilmek için gerekli ortamı yaratmışlardır. Kanada merkezli Globe Scan araştırma şirketinin araştırmaları da bu analizi desteklemektedir. "CSR Monitor" adıyla gerçekleştirilen uluslararası bu araştırmanın Türkiye ayağını Yöntem Araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmaya göre kurumsal yurttaşlık kavramı, Türkiye'de hayli tanınırlığa sahip olmasına karşın, şirketlerin çalışma hakları ve çevresel konularla ilgili işlevsel bir varlık gösterememektedirler.

D. KSS'NİN YAYGINLAŞMASI İÇİN ÇALIŞAN AKTÖRLER (Kamu Kuruluşları, Uluslararası Kuruluşlar, Sivil Toplum Kuruluşları, Özel Sektör vs.), TEMEL ALAN /FAALİYETLERİ, BU AKTÖRLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER VE KSS'NİN TEŞVİK EDİLMESİNE KATKILARI

Vehbi Koç (Koç Grubu Kurucu Başkanı-Fortune 500'deki ilk Türk şirketi), Sakıp Sabancı (Sabancı Grubu Kurucu Başkanı-50,000 çalışan ve 2005 yılında 10.6 milyar Dolar ciro), İzzet Baysal ve Kadir Has gibi yardımsever işadamları hastane, okul ve müzeler gibi alanlarda yaptıkları bağışlarla toplumsal kalkınmaya önemli katkıda bulunmuşlardır. Bununla beraber, son yıllarda giderek artan sayıda iş adamı sosyal problemlerin giderilmesine ilişkin çabalara müdahil olmaktadır. TEMA (Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı), Hayrettin Karaca ve Nihat Gökyiğit gibi iki ünlü işadamı tarafından kurulmuştur. TOG (Toplum Gönüllüleri Vakfı) ise emekli bir banka CEO'su olan İbrahim Betil tarafından kurulmuştur. Koç Grubu Başkanı Ali Koç ise halihazırda Küresel İlkeler Sözleşmesi'nin tanınırlığını arttırmak için medya kampanyaları aracılığıyla girişimlerde bulunmaktadır. Bu veriler ışığında Türk toplumunun klasik hayırseverlik yaklaşımından daha katılımcı bir yapıya dönüşmekte olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Bilgi paylaşımı ve farkındalık yaratma anlamında konuyla ilgili etkinliklerin de büyük rol oynadığı doğrudur. Arya Sponsorluk ve İletişim tarafından organize edilen Uluslararası Sponsorluk Konferansı Türkiye'de KSS konusunun algılanma biçimini gündeme taşıyan önemli bir etkinlik olarak değerlendirilebilir. Konferansın programı ve katılımcılar KSS algısının daha çok sponsorluk çerçevesinde şekillendiğine işaret etmektedir. Toplum geleneksel vakıf felsefesi doğrultusunda şirketlerin desteğini bağış ve sponsorluklar vasıtasıyla talep ettikçe STK'lar ve halkla ilişkiler şirketleri de kendi deneyimleri doğrultusunda bu talebi karşılamak için şirketlerle ortaklık yoluna gitmekte ve böylece toplumsal KSS projeleri aracılığıyla kendileri de finansal sürdürebilirliklerini sağlamaktadırlar.

Bu projelere bir örnek Turkcell'in "Kardelenler" projesidir. Önde gelen telekomünikasyon ve mobil şebeke sağlayıcısı olan Turkcell, 2000 yılından bu yana Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği ile (ÇYDD) birlikte "Kardelenler" projesini yürütmektedir. Proje her yıl ekonomik engeller nedeniyle okula gidemeyen kız çocuklarına eğitim bursu sağlamaktadır. Yan projelerle her yıl kapsamı ve hacmi genişleyen proje bugüne kadar 12,300 kız çocuğuna burs sağlamış, 6,300 kız çocuğunu ortaokula yerleştirmiş ve 950 öğrencinin üniversiteye devam etmesi ve 67 öğrencinin üniversite diplomalarını almalarına destek olmuştur. Proje, Ayşe Kulin'in 2004 yılında yayımlanan ve burs alan kız çocuklarının hayatlarındaki değişimi anlatan "Kardelenler" adlı kitabından ve ünlü pop müzik sanatçısı Sezen Aksu'nun 2005 yılında yine Kardelenler ismiyle ve "Kız çocuklarını eğitelim, onlar bizim geleceğimiz." sloganıyla piyasaya sürdüğü albüm ve bir dizi konserle birlikte daha da tanınırlık kazanmıştır. Proje halen yeni katılımcılarla devam etmektedir. ÇYDD'nin saygın ismi ve medya kampanyalarının da desteğiyle, proje diğer şirketler için de onları eğitimi desteklemeye ve burs konusuna eğilmeye yönlendiren bir referans haline gelmiş ve büyük bir başarı kazanmıştır.

Çocukların eğitimi Türk toplumunda en önemli konulardan biri olarak ele alınmaktadır. Son 30 yılda T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, "Eğitime Tam Destek", "Haydi Kızlar Okula", bilgisayar destekli eğitim için çeşitli projeler gibi özel sektör ve yerel teşviklerin yönlendirdiği pek çok eğitim kampanyasına destek vermiştir. Kampanyaların başarısı öncelikle Türk toplumunun çocukların eğitiminin en öncelikli konular arasında geldiğini düşünmesi ve aynı zamanda da Türk vergi sisteminde eğitim konulu bağışların 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu, 89. Maddesine göre sağladığı avantajlara dayandırılabilir. Sonuç olarak toplumun beklentileri ve devletin teşvikleri, şirketleri bu alanda bağışlar vasıtasıyla destek sağlamaya yönlendirmiştir.

Birleşmiş Milletler de Türkiye'de KSS konusunun üzerinde aktif bir şekilde durmaktadır. UNDP'nin temel hedefini Türkiye'nin kalkınma yolunda karşılaştığı zorluklara pratik çözümler bulabilmek olarak belirtmiş ve bu amaç doğrultusunda 1986'dan beri ülke çapında 80 program yürütmüştür. UNDP'nin 2006–2010 stratejik planında Türk hükümetiyle de üzerinde uzlaşılan ve UNDP'nin proje uygulamaları ve politika önerileri ile destekleyeceği 3 temel alan bulunmaktadır. Bunlar; 1) Demokratik yönetim için kapasite geliştirme, 2) Yoksulluğu azaltmak için çalışma ve savunuculuk, 3) Çevre ve

sürdürülebilir kalkınma. Bu esas alanlara ek olarak, UNDP ayrıca kendi politika ve programlarında, kadınların rolü, özel sektör, kapasite geliştirme ve bilgi iletişim teknolojileri gibi konulara da yer vermektedir.

UNDP hâlihazırda kalkınma için iş dünyasından ortaklarını arttırabilme amacı taşıyan "Kalkınma için İş Sektörü ile Ortaklık Projesi"ni yürütmektedir. Program aynı zamanda şirketlere Birleşmiş Milletler saygınlığının da desteğiyle kendilerini daha iyi sunmaları için olanak tanırken, özel sektörün kalkınma ile ilgili konularda daha aktif rol almasını öngören Küresel İlkeler Sözleşmesi'nin teşvik edilmesini ve sözleşmeyi imzalayanların sayısının arttırılmasını da amaçlamaktadır.

KSS tüm bu çabalar ve yardımseverlik anlayışı ile iş yapılanması arasında bir yer bulma arayışıdır. Yardımsever yapı açısından gelişme önceliklerine bakıldığında, şirketlerin pozitif dinamikler yaratmaya zorlayacak daha geniş ekonomik ve sosyal roller oynamaları sağlanmalıdır. GFK'nın ve Capital Business Dergisi'nin ortaklığı ile hazırlanan 2007 yılı araştırmasında, toplumun şirketlerden eğitim, ardından sağlık ve sırasıyla çevre ve aile içi şiddet konularında destek ve çaba harcamalarını beklediği ortaya konulmuştur. Eğitimin, kurumsal gündemin ilk konusu olmasının yanında işsizlik, etik davranışlar, sosyal güvenlik ve sağlık konuları da şirketler tarafından önemsenmektedir.

E. BAŞARILI ÖRNEKLER

Eczacıbaşı –İpek Kâğıt
Sağlık Bakanlığı verilerine göre son on yılda Türkiye'de 589,000 kişi dışkı yoluyla bulaşan ve tuvalet kâğıdı kullanımı ve basit kişisel hijyen önlemleriyle kolaylıkla önlenebilecek olan hastalıklara maruz kalmıştır. Diğer taraftan Türkiye'deki hane başına düşen yıllık tuvalet kâğıdı tüketimi 580 gram ile Avrupa'da 6.9 kg olan tüketimin %8'i kadardır.

Bu bağlamda İpek Kâğıt, son altı yıldır özellikle 7–11 yaş arası çocuklarını hedef alan kişisel hijyen kursları düzenlemiş ve yaklaşık 4.3 milyon öğrenciye ulaşmıştır. İlköğretim Kişisel Hijyen Eğitimi Projesi ile ülke çapında ilkokul öğrencilerine kişisel hijyenin temelleri öğretilerek, daha iyi sağlık ve yaşam standartlarının sağlanabilmesine katkıda bulunulması hedeflenmektedir. Proje, Türkiye'de sağlık şartlarını iyileştirmeyi, hijyen kuralları ile ilgili bilgi ve bilinci arttırmayı amaçlarken, tuvalet kâğıdı tüketimini artırarak sektör liderlerinden biri olan İpek Kâğıt'ın uzun vadede kazanımlarına de hizmet etmektedir. Bu yöntemle proje her iki taraf içinde fayda yaratmakta ve sosyal kalkınma için olumlu bir adım olarak değerlendirilmektedir.

Sunjut
Sunjut, 1968'den bu yana İstanbul' da faaliyet gösteren ve özellikle teknik tekstil üretimi yapan bir şirkettir. Şirket yönetimi, ulusal ve uluslararası pazarda konumunu güçlendirmek için kullanılan elektrik enerjisinin bir bölümünü rüzgârdan sağlama kararı almıştır. Şirket bu proje ile 'yenilenebilir kaynak kullanımı kurulumu sahipliği' kategorisinde, endüstriyel üretim yapan bir şirkette ilk özel rüzgâr gücü tesisatı sıfatı ile Eurosolar tarafından ödüle layık görülmüştür. Toplam 12 Mw rüzgâr gücü santrali, üretimin enerji ihtiyacının büyük bir çoğunluğunu karşılamaktadır. Bu proje bir fabrika bahçesine kurulan ilk rüzgâr tarlası olduğundan Sunjut bundan sonra doğabilecek bürokratik engellerin aşılmasında da önemli bir rol oynamıştır. Böylece, Sunjut'tan sonra aynı uygulamayı yapmak isteyecek olan diğer şirketler için de yol açılmıştır.

Aygaz
Koç Holding bünyesinde yer alan şirket, 1,400 mavi yakalı ve 500 beyaz yakalı çalışanıyla özellikle Lpg üretimi ile enerji sektöründe faaliyet göstermektedir. Aygaz, Koç Grubu'nun da kurumsal stratejisiyle paralel olarak, kendisini topluma en yakın şirket olarak tanımlama yaklaşımı içindedir. Şirket kurumsal sosyal sorumluluk aktivitelerini de aynı kavram çerçevesinde şekillendirmekte ve ana ilgi alanlarını eğitim, sağlık, kültür ve sanat olarak ifade etmektedir.

Aygaz, pazar ile olan iletişimini temel olarak tüm Türkiye'ye yayılmış olan bayiler ağıyla sağlamaktadır. Bölge halkından ve toptancılarından düzenli olarak görüş ve geri bildirimler almaktadır. Aynı zamanda, her şehirden gerek ürünler gerekse Aygaz'ın bölgedeki faaliyetleri hakkında görüşlerin bildirilebileceği ve şikayetlerin yapılabileceği bir çağrı merkezi bulunmaktadır. Aygaz, geleceğin müşterileri olarak tanımladığı çocukları da ihmal etmeyerek bilgilendirilmeleri için gerekli faaliyetlerde bulunmaktadır. 2002 yılında ilkokul öğrencilerini yangın, deprem, ilkyardım, trafik ve ev-okul kazalarına ilişkin konularda eğitmeyi amaçlayan 'Dikkatli Çocuk' kampanyasını bu amaçla gerçekleştirmiştir. Ateşböceği eğitim birimleri projesi ve "Aygaz Ev Kazalarına Karşı Uyarıyor" kampanyası da şirketin farkındalık yaratmak amacıyla gerçekleştirdiği KSS çalışmaları arasındadır.

Aygaz'ın finansal raporları da kurumsal sosyal sorumluluk raporu gibi tamamıyla halka açıktır. Ayrıca tüm Aygaz projelerinin etkileri saygın üniversitelerce değerlendirilmekte ve geribildirim raporları oluşturulmaktadır. Aygaz, yapılan sosyal projelerin sonuçlarının ve hedef gruba etkilerinin ölçülmesini çok önemsediğini belirtmektedir.

F. ÜLKEDEKİ KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK UYGULAMALARI İÇİN VAR OLAN KAPASİTENİN İNCELENMESİ (KSS teşvikçileri ve şirketler seviyesinde)

Türkiye'de KSS çalışmalarını yönlendiren faktörler çeşitli paydaş gruplarına göre farklı şekilde sınıflandırılabilir. Aşağıdaki bölüm, Türkiye'de KSS yönlendiricilerini ve bunların kapasitelerini incelemektedir.

Olası yönlendiriciler aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

1. Kurumsal yönetişim ve finans kurumları
2. Çok uluslu şirketler
3. Yasama organları – devlet uluslararası düzlemde tanınan sözleşmeler
4. Sivil toplum kuruluşları
5. Medya

Kurumsal Yönetişim ve Finans Kurumları

Türk şirketleri büyük oranda aile üyelerinin ya da şahısların hakim hisse sahibi olduğu bir yapıya sahiptir. Demirağ ve Serter (2003), Türk şirketlerinin sınırsız bir ortaklığa müsait bir yapıya sahip olmadığını, çoğunluğunda daha çok aile üyelerinin baskın olduğu sınırlı sayıda ortağın bulunduğunu belirtmektedir.

Bu sebeple, Anglo-Sakson kurumsal yapıdaki kurumsal yatırımcı ve yatırımcı aktivizmi gibi itici güçler Türkiye bağlamında geçerliğini yitirmektedir.

Bankalar gibi Avrupa'daki diğer itici güçler de Türkiye kurumsal yönetişim ortamı için geçerli olarak tanımlanamaz. Çünkü, özel bankaların büyük çoğunluğu yine aynı güçlü şirketlerin kontrolünde bulunmaktadır. Bu sebeple, bu bankaların operasyonları da ailenin diğer şirketleri üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Grup	**Banka**
Koç Grubu	Yapı Kredi Bankası
Sabancı Grubu	Akbank
Doğuş Grubu	Garanti Bankası
Zorlu Grubu	Dexia – Eski Denizbank
Doğan Grubu	Fortis – Eski Dışbank

Türkiye'de KSS uygulamalarına ilişkin yasal bir belge olarak değerlendirilebilecek tek belge 'Kurumsal Yönetim İlkeleri'dir. Bu doküman Türkiye'deki para piyasalarının yönetilmesini ve denetimini sağlayan SPK tarafından yayınlanmıştır.

İlkeler ilk kez 1999'da "OECD Kurumsal Yönetim İlkeleri"ni esas alarak gerçekleştirilen ön çalışmanın ardından 4 Haziran 2003'de ilan edilmiştir. İlkelerin uygulanması gönüllülük ilkesine dayanmaktadır. Bununla birlikte, şirketler yıllık faaliyet raporlarında bu ilkelerin uygulanıp uygulanmadığını belirtmekle yükümlüdürler. Eğer ilkeler uygulanmıyorsa, bunun nedenleri ile ilgili detaylı açıklamada bulunmaları ve meşru sebepler göstermeleri beklenir. İlkelerin bir kısmı uygulanabiliyorsa, şirketlerin yine yıllık faaliyet raporlarında paydaşlar arasında çıkan sorunları nasıl gidermeyi planladıklarını ve gelecekte bu ilkelerin tamamen uygulanmasına ilişkin nasıl bir yol izleyeceklerini belirtmeleri gerekmektedir. Söz konusu şirketlerin bu ilkeleri uygulama seviyelerinin de kamuya ilan edilmesi gerekmektedir. Kurulun felsefesi gayet açıktır: "Bu ilkeleri uygulayın, uygulayamıyorsanız gerekçenizi açıklayın."

SPK'nın bu ilkeleri Türkiye'de yürürlüğe koymasının temel nedeni anonim şirketlere yol göstermek ve mevcut kurumsal yönetim ilkelerinin yasal çerçevesini bağımsız yönetim kurulu üyeleri politikası ve paydaş yönetimi bağlamında desteklemektir. Kurulun alandaki misyonu, Türkiye'de kurumsal yönetişim için yasal bir çerçeve oluşturulmasında liderlik rolünü üstlenmektir.

Bu değerlendirme, yatırımcıların beklentilerinin karşılanması ile ilgili içsel itici güçlerin (hissedar aktivizmi) Türkiye'de şirketlerin sosyal sorumlu davranış sergilemesi için güçlü bir neden olmadığını ortaya çıkarmaktadır. Buna rağmen, Kurumsal Yönetim İlkeleri'nin şirketlerin paydaş grupları ile temasının ne düzeyde olduğunu rapor etmeleri için teşvik edici bir unsur olması beklenmektedir. Bu bağlamda, SPK'nın Kurumsal Yönetim İlkeleri ile borsaya kotalı şirketler KSS politikalarını ve etkinliklerini bir rapor ile açıklamak için davet edilmektedir.

Bu bölümde "Sosyal Sorumlu Yatırım" kavramının da bilinmediğinin altının çizilmesinde fayda vardır. Yine de Türkiye'de ilk karbon transaksiyonu Bilgin Enerji Holding tarafından kısa süre önce gerçekleştirilmiştir. Haziran 2006'da 3C ve Bilgin Holding 72,000 metrik ton enerji Onaylı Emisyon Azaltım (VERs) antlaşmasına imza atmıştır. Proje kapsamında toplam kapasitesi 30 MW olan 20 rüzgar gücü türbini kurulacaktır.

Çok Uluslu Şirketler

Çok uluslu şirketlerin Türkiye'nin kurumsal sosyal sorumluluk gündemine, kamu kurum ve kuruluşları ve yarattıkları kurumsal yapı, kurumsal yönetişim yapısı ya da kültür gibi diğer itici güçlere oranla çok daha büyük bir etkisi vardır. Kurumsal yönetişim yapıları, yatırımcılar ve sivil toplum kuruluşları bu çok uluslu şirketler üzerinde daha fazla yaptırım uyguladığından genellikle bu şirketlerin grup çapında stratejileri bulunmaktadır. Bu nedenle, üzerlerinde daha büyük bir sorumlulukla çok uluslu şirketlerin kurumsal sosyal sorumluluk uygulamaları ve deneyimleri genellikle daha gelişkin ve temel iş alanıyla daha entegredir. Yeni paydaşlarla uygulamalar gerçekleştirerek ve yerel şirketlerle ortak teşebbüslerde bulunma stratejileri geliştirerek, çok uluslu şirketler, KSS uygulamalarının bölgesel seviyede yapıldığı bir süreci de başlatmış olacaktır.

Çok uluslu şirketlerin temel KSS aktiviteleri arasında çocuk sağlığı ve eğitimi, gönüllülük, sivil toplum kuruluşlarının desteklenmesi ve devlet kurumlarıyla ortaklaşa çalışmalar sayılabilir. Bu çalışmalar toplumun gelişmesine katkıda bulunmanın yanında marka ismi ve şirketin itibarını arttırmak amacını da gütmektedir. Bununla beraber çalışmalardan bazıları direkt olarak sponsorluk seviyesinde kalmakta veya paydaşlar yerine halkla ilişkiler ve danışmanlık şirketleri tarafından desteklenmektedir.

Genellikle KSS uygulamaları, sosyal standartlar ve çevre ile ilgili konulara ilişkin olarak uluslararası alıcılardan gelen baskı neticesinde şekillenmiştir. Bu baskı, özellikle gelişmekte olan ülkelerde çocuk işçiliği ve "sweatshops" gibi konuların daha çok dikkat çektiği tekstil sektöründe daha güçlüdür. Sektörde gerek alıcılar cephesinde gerekse uluslararası

kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları cephesinde birçok farkındalık yaratma faaliyetleri gerçekleşmektedir. Bu anlamda "Joint Initiative" aldı uluslararası bir programla Türkiye'deki tekstil sektöründe çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve denetlenmesi konusundaki çalışmalar önemli bir örneği teşkil etmektedir.

Bu gönüllü faaliyetlerin dışında uluslararası organların yasal çerçeveleri de KSS faaliyetleri için önemli bir itici güç olmuştur. Zararlı Madde Kullanımının Yasaklanması (RoHS) 2002/95/EC yasası elektronik ve elektrikli alet üretiminde kullanılan 6 zararlı maddeyi yasaklamaktadır. Türkiye'deki beyaz eşya ihracatçıları Avrupa pazarlarına gerek orijinal parça gerekse kendi markalarıyla satış yapan önemli aktörler olarak, bu yasaya uyum göstermek durumunda kalmışlardır. Bu durum uluslararası alıcılar cephesinden gelen baskının önemine açık bir örnek teşkil etmektedir.

Sonuç olarak çok uluslu şirketler hem KSS olanaklarını geliştirmek hem de KSS faaliyetlerini gözlemlemek anlamında son derece önemli roller oynamaktadırlar.

KSS Denetim Organları: Devlet – Uluslararası Anlaşmalar

KSS uygulamalarının gönüllülük mü, yoksa zorunlu olarak uygulanan kurallar çerçevesinde ele alınabilecek bir süreç mi olduğu önemli bir tartışma konusudur. Bu tartışmanın Türkiye'deki öğelerini belirlemek için, resmi gazete ve TBMM web sitelerinde kelime taraması yapılmıştır. Tarama sonucunda içinde "Kurumsal Sosyal Sorumluluk" ya da "Şirketlerin Sosyal Sorumluluğu" ifadeleri geçen herhangi bir kanuna rastlanmamıştır.

Türkiye'de KSS için özel olarak tasarlanmış kanunlar olmamakla birlikte, KSS konularıyla ilgili çeşitli kanunlar bulunmaktadır. Odaman (2004), anayasanın 172. maddesinin ve 4077 sayılı kanunun tüketicinin korunmasını garantiye aldığını, 4587 sayılı iş kanununun şirketlere engelli kişileri istihdam etme zorunluluğu getirerek pozitif ayrımcılık uygulanmasını sağladığını belirtmektedir. KSS ile ilişkilendirilebilecek diğer kanunlar aşağıda sıralanmıştır:

1. 4734 sayılı Kamu İhalesi Kanunu
2. 2872 sayılı Çevre Kanunu.
3. 2821 sayılı Sendikacılık Kanunu
4. 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu
5. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu
6. 5346 sayılı yenilenebilir Enerji Kanunu

4077 sayılı kanun tüketicilerin korunmasına ilişkindir. Kanun, doğrudan kurumsal sosyal sorumluluğa ilişkin herhangi bir hüküm içermemekle birlikte, tüketicinin hatalı mal ya da hizmet satın alması durumunda zararın telafi edilmesine ilişkin prosedürleri açıklamaktadır. Kanun tüketicilere hatalı mal ve hizmetler karşısında herhangi bir vergi ve harç ödemeksizin Tüketici Mahkemesi'ne başvurma hakkı tanımaktadır. Kanun aynı zamanda üretimin ya da hizmetin hatalı olduğunun belirlenmesi durumunda üreticinin ya da hizmet sağlayıcının faaliyetlerini durdurma yönünde de hüküm içermektedir.

4734 sayılı ve 22 Ocak 2002 tarihli Kamu İhale Kanunu, kanunun kabulünden sonra yedi kez değişiklik geçirmiştir. Kanun, vergi ya da sosyal güvenlik primi borcu olan şirketlerin kamu ihalelerine katılımını engellemektedir. Aynı şekilde, 22 Ocak 2002 tarihli ve bir kez değişiklik geçiren 4735 sayılı Kamu İhalesi Sözleşmeleri kanunu, kamu alımlarında malın ya da hizmetin ilgili kamu idaresine sunumuna istinaden yüklenici kurumu, yani şirketi, üçüncü kişilerin güvenliği için gerekli her türlü önlemi almakla yükümlü tutmaktadır.

3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu rüşvet ve yolsuzlukla mücadeleyi desteklemek amacıyla tasarlanmış bir kanun olup kamuya yönelik faaliyet yürüten şahısların –medya şirketlerinin sahipleri, kamu yararına faaliyet gösteren organizasyonların başkanları– mal varlıklarını beyan etmelerini gerektirmektedir.

5411 sayılı ve 1 Kasım 2005 tarihli Bankacılık Kanunu kurumsal yönetim ilkelerine ilişkin hükümler içermektedir. Bu ilkelerin çoğu bankaların yönetimi ve ilgili kuruluşların oluşturulmasına ilişkindir. Ancak, kanun SPK'ya gönderme yapmakta ve kurumsal yönetim ilkelerinin SPK tarafından tanımlanacağının altını çizmektedir.

Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını teşvik eden 5346 sayılı yenilebilir Enerji Kanunu'nun 10 Mayıs 2005 tarihinde yürürlüğe girmesiyle birlikte hem Türkiye'nin enerji konusunda dışa bağımlılığı azaltmak yönünde, hem de sera gazı emisyonunun azaltılması ile uluslararası gereklilikleri yerine getirme yolunda önemli bir adım atılmıştır. Bunun yanı sıra, bu kanunun istihdam olanaklarını geliştirmesi, sosyoekonomik entegrasyona katkıda bulunması, kaynak çeşitliliği sağlayarak kaynak arzını koruması ve fosil yakıt kaynaklarının kullanım süresini artırması beklenmektedir. Bu kanun ile Türkiye'nin enerji politikalarının Avrupa Birliği çizgisine taşınmasını hedeflenmiştir.

Şirketlerin yarattıkları olumsuz etkileri sınırlamayı amaçlayan bu kanunların yanı sıra, şirketlerin KSS uygulamalarına katılımını teşvik eden kanunlar da bulunmaktadır. KSS ile ilgili vergi teşvikleri Gelir Vergisi Kanunu'nun 193. maddesinde açıklanmıştır. Aynı kanunun 89. maddesi, şirketlerin eğitim alanında yapacakları hayırsever katkılar ve bağışlar karşılığında vergi teşvikinden yararlanma hakkı elde edeceklerini belirtmektedir. Bu madde, şirketlerin Milli Eğitim Bakanlığı ve UNICEF tarafından yürütülen "Eğitime %100 destek" ve "Haydi Kızlar Okula" gibi özel eğitim kampanyalarına katılımını arttırmıştır.

Vergi muafiyeti, kamu yararına olduğu belirlenmiş alanlarda faaliyet gösteren başka organizasyonlara yapılan bağışlar için de geçerlidir. Kurumların "kamu yararına faaliyet gösterir" statüsü hükümet tarafından verilmekte ve bu yetki sadece eğitim, sağlık, bilimsel araştırmalar, sanat ve kültür alanlarını kapsamaktadır. Halen faaliyet göstermekte olan 3,500 özel vakıftan yaklaşık 200'ü "kamu yararına faaliyet gösterir" statüsünü taşımaktadır. Vergi muafiyeti sadece hayırseverlik amaçlı bağışlar için geçerlidir.

Türkiye'nin de imzaladığı uluslararası sözleşmeler ve anlaşmalar yasal çerçevenin diğer ayağını oluşturmaktadır. Bu sözleşme ve anlaşmalardan bazıları şunlardır: Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi, OECD Çok Uluslu İşletmeler Genel İlkeleri, ILO Eşit Ücret Sözleşmesi (1951), Ayrımcılık (İş ve Meslek) Sözleşmesi (1958), Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması Sözleşmesi (1999), Örgütlenme ve Toplu Sözleşme Hakkı Sözleşmesi (1949). Özellikle çalışan hakları ve çocuk işgücü konusunda en temel hakları tanımlayan bu sözleşmeler, şirketlerin sorumlu davranışlar benimsemeleri konusunda standartları da belirlemektedir. Bu sözleşmeler kapsamında tanımlanan haklar Türkiye'de şirketlerin KSS politikalarının tabanını oluşturmaları açısından önem taşımaktadır.

ILO/IPEC (Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı) işbirliği ve "Çalışan Kadının Statüsünün Güçlendirilmesi ve Çocuk İşgücüne Karşı Mücadeleye Destek" çatısı altında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, çocuk işgücü kullanımını azaltmak için 1991 yılından bu yana çalışmalar yürütmektedir.

Avrupa Birliği'ne üyelik tartışmaları Türkiye'de KSS'nin gelişimi açısından önemli bir rol oynamıştır. 21 Mart 2007 tarihinde Avrupa Birliği Genel Sekreterliği tarafından gelen çağrı ile STK'ların AB müktesebatı konusunda görüşlerini paylaşmaları konusu gündeme gelmiştir. Aşağıda belirtilen KSS'ye ilişkin konulardaki kanunların AB ile uyumlu hale getirilmesi için Türk Hükümeti'nin konuyu gündeme taşıması gerekmektedir. KSS açısından AB ile uyum süreci bu kanunların önümüzdeki yıllarda yürürlüğe girmesiyle gerçekleşecektir.

Finansal Hizmetler / Sorumlu Bakanlık: Sermaye Piyasası Kurulu, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Hazine Müsteşarlığı	Menkul Kıymetleri Düzenlenmiş Bir Piyasaya Kabul Edilen İhraççıların Kamuyu Aydınlatma Yükümlülüklerinin Harmonizasyonu (Direktif 2004/109/Ec)
Kamu İhaleleri / Sorumlu Bakanlık: Maliye Bakanlığı	Kamusal Proje, Kamusal Alım Ve Kamusal Hizmet Sözleşmelerinin Yapılmasına İlişkin Prosedürlerde Eşgüdümün Sağlanması (Direktif 2004/18/EC)
Sermayenin Serbest Dolaşımı / Sorumlu Bakanlık: Maliye Bakanlığı	Kara Paranın Aklanması Ve Terörizmin Finansmanı İçin Finansal Sistemin Kullanımının Önlenmesi (Direktif 2005/60/EC) Kara Paranın Aklanması, Suç Araçlarının Ve Suç Eyleminden Elde Edilen Kazançların Tespiti, İzlenmesi, Dondurulması, Zapt Edilmesi Ve Müsaderesi (2001/500/JHA: Konsey Çerçeve Kararı)
Çevre / Sorumlu Bakanlık: Çevre ve Orman Bakanlığı	Çevresel Zararın Önlenmesi Ve Giderilmesi (Direktif 2004/35/EU) Kamu Ve Özel Sektör Projelerinin Çevreye Etkilerinin Değerlendirilmesi (Direktif 85/337/EEC) Atıklar (Direktif 2006/12/EC) Çevre-Etiket Ödül Sistemi (1980/2000/EC) Sera Gazı Emisyonu Planı (Direktif 2003/87/EC Avrupa Parlementosu Ve Konseyi)
Sosyal Politika ve İstihdam / Sorumlu Bakanlık: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Avrupa Toplumsal Antlaşması Ve ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) Sözleşme 87 Dernek Kurma Ve Örgütlenme Hakkı Ve ILO Sözleşmesi 98 Örgütlenme Ve Toplu Sözleşme Hakkının Uygulanması, Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması Sözleşmesi – ILO 182 Konsey Direktifi 89/391/EEC Çalışanların Güvenlik Ve Sağlığını İyileştirmeyi Teşvik Eden Önlemler Elektromanyetik Alanlara Maruz Kalan Çalışanların Asgari Güvenlik Ve Sağlık Gerekleri (Direktif 2004/40/EC Avrupa Parlamentosu Ve Konseyi)
Tüketicinin Korunması/ Sorumlu Bakanlık: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Dürüst Olmayan Sözleşme Şartları (Konsey Direktifi 93/13/EEC) Üye Ülkelerin Yanıltıcı Reklama Karşı Kanunlarının, Yönetmeliklerinin, İdari Kararlarının Yakınlaştırılması (Konsey Direktifi 84/450/EEC) Tüketicinin Korunması Konusunda İhtiyati Tedbirler (Direktif 98/27/EC Avrupa Parlamentosu Ve Konseyi)

Türkiye'de KSS politikalarının olmaması şirketlerin KSS konusundaki yönetim anlayışına da yansımakta, şirketlerin yönetim yapısında KSS'ye ilişkin pozisyonlar bulunmamaktadır. KSS konusu ile ilgili kanunlar farklı konulara ilişkin olduğundan KSS bakanlık düzeyinde de farklı bakanlıklar tarafından temsil edilmektedir.

Tarım ve Ormancılık Bakanlığı – Çevre
Sanayi ve Ticaret Bakanlığı – Standartlar
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı – Çalışma Koşulları

Bakanlıkların yanı sıra KSS konularına ilişkin çalışmaları yürüten diğer kuruluşlar şunlardır:

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), menkul değerler piyasalarını düzenleme ve denetleme yetkisine sahip kurumdur. 1981 yılında yürürlüğe giren Sermaye Piyasaları Kanunu ile SPK, 25 yıldır piyasaları organize etmek ve sermaye piyasaları araç ve kurumlarını geliştirmek üzere kapsamlı düzenlemeler yürütmektedir. Temel amacı piyasaların adil ve düzgün işler durumda olmasını sağlamak ve yatırımcıların haklarını korumak olan SPK'nın geniş bir sorumluluk alanı bulunmaktadır. Ancak, faaliyetler ağırlıklı olarak sermaye piyasalarının geliştirilmesi yönünde gerekli önlemlerin alınması ve bu şekilde finansal kaynakların ülkede etkili dağıtımının sağlanması ile yatırımcının korunmasına yöneliktir. Bu açıdan, SPK kurumsal yönetişim konusu için düzenleyici kurum konumundadır.

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) Bölge Kalkınma İdaresi Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu bölgesinde sürdürülebilir kalkınma sağlamayı hedeflemektedir. GAP kapsamına giren yörelerin süratle kalkındırılması amacıyla kendisine verilen görevleri yerine getirmek amacıyla 388 sayılı kanun hükmünde kararname ile kurulan GAP Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatı GAP Yüksek Kurulu ile GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı (GAP İdaresi Başkanlığı)'dan teşekkül etmektedir. İdarenin sürdürülebilir kalkınma alanında UNDP gibi uluslararası kuruluşlarla beraber yürüttüğü çok sayıda çalışma mevcuttur.

Kanunlar ve yönetmelikler hakların korunmasını garantilemek üzere mevcut bulunmaktadır. Ancak, bütünlüklü bir strateji belirlenerek KSS'nin sürdürülebilirliğini mümkün kılmak için devletin KSS politikaları oluşturarak sürece dahil olmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Sivil Toplum Kuruluşları

Greenpeace ve Shell'in Brent Spar vakası, Bebek Sütü Hareketi Grubu ile Nestle'nin karşı karşıya gelişi, Uluslararası Af Örgütü ve Kanlı Elmaslar, STK'ların uluslararası düzeyde şirketlerin sosyal sorumlu davranışlar göstermeleri için nasıl etkili birer baskı grubu olabileceğini örneklemektedir.

Türk hukuk sistemi iki farklı idari yapı altında dernekler ve vakıflar olmak üzere iki tür sivil toplum kuruluşu tanımlamaktadır. Dernekler Dairesi Başkanlığı verilerine göre, Türkiye'de vakıfların dışında halen yaklaşık 75,000 sivil toplum kuruluşu aktif olarak faaliyet göstermektedir. Tüm STK'lar (Dernekler ve Vakıflar) idari, hukuki ve finansal kapasitelerini geliştirmek üzere çeşitli girişimlerde bulunmaktadır.[1]

Türkiye'de çalışmalarını doğrudan KSS ve sürdürülebilir kalkınma konularına odaklamış sadece iki dernek bulunmaktadır. Bu dernekler Türkiye Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği ve İş dünyası ve Sürdürülebilir Kakınma Derneği'dir. Diğer birçok dernek KSS konusu üzerinde çalışmalar yapmakta, ancak KSS'yi bir alt başlık olarak ele almaktadır.

İş dünyası ve Sürdürülebilir Kakınma Derneği, Türkiye'yi uluslararası düzeyde Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi'nde temsil etmektedir. Dernek resmi kurumlarla ve yerel idarelerle yakın ilişki kurmaya özel önem vererek sürdürülebilir kalkınma yaklaşımının bireysel ve sosyal çerçevede benimsenmesi yönünde çalışmalar yürütmektedir. Gerek resmi kurumların, gerek yerel idarelerin sürdürülebilir kalkınma ile ilgili aktitiviteleri bu çerçevede dernek tarafından desteklenmektedir. Devletin bu konuda öncü olmasını destekleyen dernek bunun sağlanması için de girişimlerde bulunmaktadır.

Türkiye Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği 2005 yılında kurulmuştur. Derneğin misyonu, gerekli araç, kaynak ve metodolojilerin geliştirilmesini sağlayarak, iş dünyasının sosyal, ekonomik ve çevresel konularda sorumlu davranışlar benimsemesini desteklemek, bu şekilde iş dünyasının toplumsal kalkınma sürecine katkıda bulunmasını sağlamaktır. Dernek bu yönde araştırmalar yürütmekte, konferanslar düzenlemekte ve KSS'yi bu şekilde teşvik etmektedir.

1 www.dernekler.gov.tr

KSS'nin çeşitli alanlarında aktif olarak faaliyet gösteren diğer STK'lardan en etkili olanlara aşağıda kısaca değinilmiştir:

Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği (TKYD), kurumsal yönetişim alanında çalışmalar yürütmektedir. Derneğin amacı Türkiye'de gerek özel sektör, gerekse kamu kuruluşlarında kurumsal yönetişimin en iyi örneklerinin oluşturulmasını ve geliştirilmesini sağlamak, kurumlara bu yönde gereken desteği sunmaktır. Türkiye çapında iş dünyasını temsil eden 350 üyesi bulunan dernek, kurumsal yönetişim kültürünü teşvik etmek ve iyi örnekleri desteklemek suretiyle Türkiye'de kurumsal yönetişim inisiyatiflerine öncülük etmektedir. Dernek tarafından yürütülen Yönetim Kurulu İhtisas Programları ile Türkiye'de iş dünyasının iyi yönetişim modelleri oluşturması teşvik edilmektedir. TKYD, Türkiye'nin kurumsal yönetişim alanındaki stratejik önceliklerini belirlemek üzere araştırma çalışmaları da yürütmektedir. Boston Consulting Group işbirliği ile 2005 yılında gerçekleştirilen Türkiye Kurumsal Yönetişim Haritası araştırma projesi bu çalışmalar arasındadır.

TEDMER'in (Türkiye Etik Değerler Merkezi) misyonu sektör ayırt etmeksizin, kurumsal etik kodlarını belirleyerek bir standarda oturtmak neticesinde Türkiye'nin ekonomik, kültürel ve sosyal yaşamına katkı sağlamaktır. Yürüttükleri çalışmalar arasında başlıcaları şunlardır: Bütün sektörlerde kurumsal etik ile ilgili araştırmalar yapmak, özel sektörde etik farkındalığı ölçmek ve etik gelişmeleri izlemek amacıyla üçer aylık dönemlerde etik barometre çalışmaları yapmak, problem alanları, etik karar verme ile ilgili kritik konularda bilgi toplamak ve bunu kamuoyuyla paylaşmak, önceden belirlenmiş sektörler başta olmak üzere KOBİ'lere ve Türk iş dünyasının kurumlarına, iş etiği yönetimine odaklı eğitimler ve danışmanlık hizmetleri geliştirmek, her yıl "Etik Zirvesi ve Konferansı" düzenlemek ve bu çerçevede iş etiği uygulamasında öncü ve lider kurumlara ödül vermek, etik yönetmen, etik danışman ve etik eğitmenlerin yetişmesine yönelik eğitim programları düzenlemek.

Aşağıda değinilen STK'lar çalışmalarını doğrudan KSS'ye yönlendirmemekle birlikte KSS konularının önem kazanmasını teşvik eden önemli aktörler arasındadır.

Özel Sektör Gönüllüleri Derneği (ÖSGD) KSS'ye ilişkin faaliyetler yürüten bir diğer dernektir. Temmuz 2002'de kurulan dernek özel sektör ile toplum arasında dinamik bir bağ kurarak iş dünyasında gönüllülük kültürünü güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Derneğin en temel faaliyeti özel sektör ile STK'lar arasında bağlar oluşturmaktır. Yaptıkları çalışmalar genel olarak toplumsal projeler kapsamında ele alınabilir.

TÜSEV (Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı), misyonunu Türkiye'de üçüncü sektörün hukuki, mali ve işlevsel altyapısını güçlendirmek olarak ifade etmekte ve bunu gerçekleştirebilmek için yerel ortaklardan (Türk dernek ve vakıfları) ve uluslararası organizasyonlardan sağlanan yıllık fonlar, ayrıca bağışların finansal desteği ile çeşitli projeler ve programlar yürütmektedir. 2004 yılında TÜSEV, Charities Aid Derneği'nin desteği ve kurumsal gönüllüler konseyi ortaklığı ile özel sektör temsilcilerine yönelik sosyal yatırım konulu bir konferans düzenlemiştir.

Türkiye Kalite Derneği (KALDER), kamusal, özel ve kar amacı gütmeyen tüm kurum ve kuruluşları motive etmek ve bu organizasyonların gelişmiş dünya seviyesinde kalite standartlarına ulaşmalarına ve rekabet güçlerini arttırmalarına olanak tanıyan ortamı sağlayabilmeyi misyon edinmiştir. Kalite Yönetimi Zinciri'nin, KSS kavramını da içinde barındırdığı düşünüldüğünde KALDER'in işbirliğine son derece olumlu bakması beklenmektedir. Aynı zamanda burada belirtmekte yarar vardır ki; derneğin en önemli faaliyetlerinden biri olan ve geleneksel olarak düzenlenen ulusal kalite kongrelerinde, son iki senedir KSS konusu ayrıntılı biçimde tartışılmaktadır.

KALDER'in kurulması kendini Türkiye'nin kalkınmasına adamış olan TÜSİAD (Türkiye Sanayici ve İş Adamları Derneği) tarafından da çok kuvvetli biçimde destek bulmuştur. TÜSİAD, bireysel üyelerden oluşan bir sivil toplum kuruluşudur. Ekim 2005 itibariyle 541 üyeye sahiptir. Üyelerinin %47'sini Türk ihracatçıları ve %18.2'sini Türk ithalatçılar oluşturmaktadır. Ayrıca TÜSİAD üyeleri tarafından gerçekleştirilen toplam ihracat hacmi 3 milyar dolar

ve toplam ithalat hacmi 9.9 milyon dolardır. TÜSİAD, KSS'yi Türkiye için önem arz eden konular arasında görmekte ve bu düşünceyle çeşitli rapor ve yayınlar çıkartmaktadır. Bunlardan bazıları :

İş Etiği İçin El Kitabı (1992), Demografik Trendler (1998), özel sektörün ve şirketlerin üzerinde uzlaşması gereken 4 temel prensip olan şeffaflık, eşitlik, sorumluluk ve güvenirlik ilkelerine dayanan bir kurumsal yönetimi savunan, Kurumsal Yönetim En İyi Uygulama Kodu: Yönetim Kurulunun Yapısı ve İşleyişi (2002); OECD Kamu Yönetimi Birimi'nin 1996 yılında "Kamu Yönetimi Raporları" dizisinin 14. nolu yayını olan, seçilmiş üye ülkelerde kamu hizmetinde etik ve davranış kuralları ile ilgili araştırmasının ürünü olan Kamu Hizmetinde Etik: Güncel Konular ve Uygulama (2003); ve kadınların politikaya katılımı, sürdürülebilir kalkınma için çevre platformu gibi KSS konularına odaklı daha pek çok proje ve faaliyetlerdir.

Açıktır ki; TÜSİAD'ın önderliği, Türkiye'de KSS konusunun ve uygulamalarının gelişimi için hayati önem taşımaktadır.

Türkiye Odalar ve Borsalar birliği (TOBB) Türkiye'de özel sektörü temsil eden en önemli hukuki birimdir ve yerel ticaret odalarından, deniz ticareti emtia borsalarından oluşan toplam 364 üyesi bulunmaktadır. TOBB'un amacı, Odalar ve Borsalar arasında birlik ve dayanışmayı sağlamak, ticaret ve sanayinin genel menfaatlere uygun olarak bir "kurumsal anayasa" anlayışı çerçevesinde, kurumsal yönetimin bir şirkette oluşabilmesi için gerekli olan ana ilkeler ışığında, kurumsal yönetimin bir şirkette gerek yerleşmesi gerekse gelişmesini sağlamak, üyelerinin mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, üyelerin birbirleriyle ve halkla olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplinini ve ahlakı korumaktır. TOBB'da yukarıda bahsi geçen kuruluşlar gibi 2005 yılı içerisinde, Avrupa Komisyonu Ticaret ve Endüstri biriminin desteğiyle Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler için KSS bilgilendirme kampanyası kapsamında çeşitli etkinlikler düzenlemiştir.

Bu organizasyonlar KSS'nin gelişimi için daha uygun bir atmosfer yaratılmasında oldukça etkili olmuştur. Ararat (2003), 20 yılda gerçekleşen 3 askeri darbenin ardından Türkiye'nin güçlü sivil toplum girişimlerinden yoksun kaldığını ve birçok STK'nın toplumsal kalkınmanın öncüsü olma rolünü üstlenmek yerine sosyal klüpler olarak varlık gösterdiklerini vurgulamaktadır. Bu durum Türkiye'de yavaş ve yetersiz gelişmekte olan sivil örgütlenme konusundaki boşluğa dikkat çekmektedir.

Bu boşluk Türkiye'nin AB'ye üyeliği çerçevesinde gündeme gelen konulardan biri olan STK'ların kapasitelerinin güçlendirilmesi yönünde atılan adımlarla giderilmeye çalışılmaktadır. İstanbul Bilgi Üniversitesi STK Eğitim ve Araştırma Merkezi ve AB Komisyonu tarafından desteklenen Sivil Toplum Kalkınma Programı bu sürecin ortaya çıkardığı kurumlar olarak değerlendirilebilir. Bu çerçevede, son dönemde STK'ların KSS üzerindeki etkisinin yavaş da olsa artmakta olduğu, sponsorluklar ve toplumsal projelerde ortaklıklar yoluyla şirketler ve STK'lar arasında bilgi ve tecrübe paylaşımı yaşandığı söylenebilir. STK'ların orta vadede KSS konusunda etkili kazanmaları beklenmektedir.

STK'ların KSS alanındaki etkinliği konusunda, uluslararası STK'lar tarafından yürütülen ve şirketlerin projelerini uygulanma biçiminde değişikliklere yol açan bir vakadan söz etmek yerinde olacaktır:

Toprakların tarım için kullanılabilme kapasitesini kısıtlayan ve genel olarak çevresel zarar yaratan siyanür kullanarak altın madeni arama projesi karşısında Greenpeace Bergama'da yerel grupları Eurogold'a karşı mücadelelerinde desteklemiştir. 2006 yılının Mart ayında yerel halk Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde Türkiye karşısında dava kazanmış ve tazminat talep etme hakkı elde etmiştir.

Sonuç itibari ile KSS konularını üstelenen STK'ların hem sayısı hem de kapasitesi gün geçtikçe artmaktadır. Ancak, bu STK'lar izleme görevini halen tam olarak yerine getirememektedir. En etkili STK'ların iş dünyasının liderleri tarafından kurulmuş olan STK'lar olduğu ve STK'ların şirketlerin sponsorluk çalışmalarına bağımlılıkları düşündürücü bir noktadır. Türkiye denetim mekanizmasına sahip (ç.n.Dogwatch) organizasyonlara ihtiyaç duymaktadır. Genel olarak

değerlendirildiğinde Türkiye'de STK'ların insan hakları, tüketicinin korunması, çevre ve çalışan hakları konusunda henüz etkin bir güç haline gelmediği, ancak diğer yandan STK'ların proje yönetimi ve uygulamaları konusunda hızla deneyim kazandıkları görülmektedir.

Medya

Birçok ülkede medya, şirketlerin olumsuz davranışları karşısında kamuoyu duyarlığı yaratan en önemli aktörlerden biridir. Türkiye'de medyanın hızla monopolleşmesi, bir kaç büyük medya grubunun yazılı basın, radyo ve televizyonculuğa hakim olması medyanın bağımsızlığı konusunda tartışmalara neden olmuştur. Bunun yanı sıra, bazı medya grupları medya dışındaki sektörlerde de ekonomik faaliyetlerini sürdürmekte olduğundan, iş dünyasına eleştiri getirmek konusunda tarafsız tutum sergilemeleri konusunda kaygı duyulmaktadır.

Çalışmada küçük çaplı bir medya analizine de yer verilmiştir. 2005–2006 yıllarında tüm gazetelerde "Sosyal Sorumluluk" sözcükleri taranmış ve bu anahtar sözcükleri içeren haberler ile bir veritabanı oluşturulmuştur. Analizlerin gerçekleştirildiği bu veritabanı PRNet Inc. [2]'in Mediaprof[3] sistemi ile elde edilmiştir.

Tüm ulusal gazetelerde 2005 ve 2006 yıllarında içinde "Sosyal Sorumluluk" ifadesi yer alan 3,687 haber yayınlanmıştır. 2005 yılına kıyasla, 2006 yılındaki haber sayısında önemli artış gözlenmiştir. 2005 yılında 1,415, 2006 yılında ise 2,272 haber yayınlanmıştır.

Şekil 1: Gazetelerde 2005 ve 2006 Yıllarında Yayınlanan Sosyal Sorumluluk Haberlerinin Sayısı

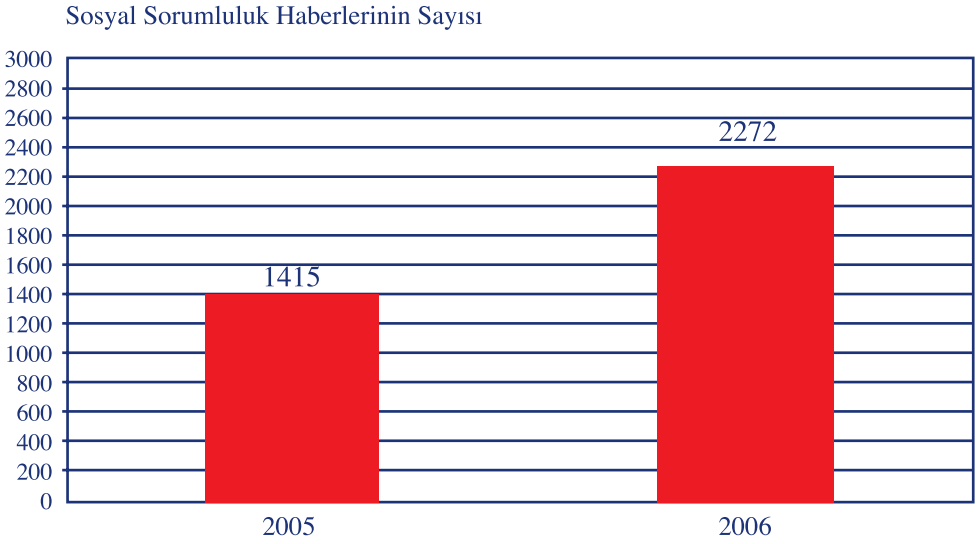

Detaylı analizler için beş gazeteden oluşan (Sabah, Hürriyet, Cumhuriyet, Zaman ve Dünya) bir örneklem seçilerek analizler yapılmıştır Bu beş gazetenin seçimi üç kritere göre yapılmıştır. İlk kriter gazetelerin tirajıdır. Hürriyet ve Sabah 2001–2005 yıllarında en yüksek tiraja sahip gazeteler olmaları nedeniyle örneklemde yer almıştır. Bu iki gazete aynı zamanda iki önemli medya grubunu Doğan ve Ciner (Merkez), temsil etmektedir. İkinci kriter gazetelerin siyasi duruşuna göre "Sosyal Sorumluluk"a bakışlarının farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Cumhuriyet ve Zaman bu nedenle örnekleme dahil edilen gazeteler olmuştur. 1924 yılından bu yana yayınlanmakta olan ve halen yayınlanan ulusal gazeteler arasında en eski gazete olma unvanını taşıyan Cumhuriyet sosyal demokrat ve Atatürkçü

2 PRNet Halkla İlişkiler Araştırma ve Değerlendirme Hiz. AŞ, Büyükdere Cd. Meydan Sk. Spring Giz Plaza B Blok, No: 17-18 Maslak İstanbul (+90) 212 328 18 09 http://www.prnet.com.tr

3 http://mediaprof.prnet.com.tr

çizgide yer almaktadır. Diğer yandan 1986'dan bu yana yayınlanmakta olan Zaman gazetesi ise İslami çizgidedir. Üçüncü kriter ekonomi haberlerine ağırlık veren bir gazeteyi analize dahil etmeyi amaçlamıştır. İş dünyasına yönelik haberlere ağırlık veren Dünya gazetesi 1981 yılından beri yayın hayatındadır.

Tablo 1'de seçilen beş gazetede iki yıl boyunca yer alan "Sosyal Sorumluluk" kelimelerini içeren haberlerin toplam sayısı görülmektedir.

Tablo 1: Seçilen Gazetelerde 2005 ve 2006 yıllarında yayınlanan Sosyal Sorumluluk Haberlerinin Sayısı

Gazeteler	Yıllar		Haber Sayısını Göre Sıralama
	2005	2006	
Dünya	105	162	267
Hürriyet	55	110	165
Sabah	60	54	114
Zaman	56	52	108
Cumhuriyet	41	56	97
TOPLAM	317	434	751

Haberlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde, 2005 ve 2006 yıllarında sosyal sorumluluk konularında en çok habere yer veren gazetenin Dünya olduğu görülmektedir (sırasıyla 105 ve 162 haber). İki yılın toplam haber sayısına göre, Hürriyet gazetesinin 165 haberle Dünya'yı izlemekte ve sıralama Sabah (114 haber), Zaman (108 haber) ve Cumhuriyet (97) ile devam etmektedir. Sonuçlar iş dünyasından haberler sunan Dünya Gazetesi'nin KSS konusunda haberlere yer vermede ilk sırada olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Hürriyet gazetesindeki KSS haberleri 2006 yılında bir önceki yıla göre önemli ölçüde artmıştır. Dikkat çeken bir diğer nokta ise sağ ve sol görüşlü iki gazetenin – Zaman ve Cumhuriyet- KSS haberleri açısından diğer gazeteleri geriden takip etmesidir.

Seçilen gazetelerdeki 751 haber konularına göre de incelenmiştir. Tüm KSS haberleri içerisinde "Eğitim" konulu olanlar yüzde 37.7 ile birinci sırada yer almaktadır. Eğitimi, sırasıyla "Çevre" (yüzde 18.2), "Sağlık" (yüzde 12.3), "Kültür/ Sanat" (yüzde 11.4) ve "Kalkınma" (yüzde 7.4) haberleri izlemektedir. Geri kalan haberler engellilere, spor faaliyetlerine, kadınlara yönelik projelere ve çeşitli faaliyet duyurularına ilişkin KSS haberleridir.

Bazı gazeteler ve televizyon kanalları çeşitli kampanyaları desteklemiştir. CNNTURK tarafından desteklenen organ bağışı kampanyası, Milliyet tarafından desteklenen kız çocuklarının eğitimi projesi, Hürriyet tarafından desteklenen aile içi şiddete son projesi toplumda farkındalık yaratmayı amaçlayan bu projeler arasındadır. Radikal gazetesi çevre ve iklim değişikliğini konu alan ve her gün yayınlanan Çevre bölümü içermektedir.

Analizin bir önemli bulgusu medyada yer alan KSS haberlerinin ağırlıklı olarak olumlu konuları gündeme taşıdığı, şirketlerin neden olduğu olumsuz etkilerin ise basına fazla yansımadığıdır. Medyadan beklenilen sosyal konularda teşvik ve savunuculuk yönünde daha etkin bir rol üstlenmesidir.

Hizmet Sunanlar

ICCO'nun (Uluslararası İletişim Danışmanlığı Birliği) Türkiye temsilcisi PRCI ICCO tarafından 2002 yılında tarafından yapılan Türkiye İletişim Hizmetleri Algılama Araştırması sonuçlarına göre şirketlerin %58'i KSS hizmetlerini dışardan temin etmektedir. Dışardan temin edilen bu hizmetlerin %90'ı halkla ilişkiler şirketleri tarafından sağlanmaktadır. Sunulan hizmetler arasında iletişim hizmetleri, STK-İş dünyası ortaklıkları ve toplumsal kalkınma projeleri bulunmaktadır.

KSS stratejileri oluşturmak ve uygulamak konusunda bazı şirketlerin halkla ilişkiler kanalıyla önemli adımlar atmakta olduğu görülmektedir. Ancak, çoğu zaman yapılan çalışmalar KSS'nin temelleri açısından yeterince geliştirilmemiş durumdadır. Daha da önemlisi çalışmaların takibi için gerekli raporlama ve denetim güvencesi araçları henüz oluşturulmamıştır.

Uluslararası Organizasyonlar

Türkiye'nin dış ilişkilerinin direk dış yatırımların artması ve AB ile müzakere süreci ile hız kazanması uluslararası kuruluşların Türkiye'de KSS konusundaki uygulamalara ilgisini ve bu alandaki etkinliğini arttırmıştır.

Küresel İlkeler Sözleşmesi Türkiye'de 2002 yılında başlatılmıştır. UNDP Türkiye tarafından desteklenen uygulama süreci ile 70 aktif üyeye ulaşılmıştır. Bu yerel ağı koordine etmek ve Küresel İlkeler Sözleşmesi'nin Türkiye'deki faaliyetlerini organize etmekle görevli bir yönetim komitesi bulunmaktadır. Dünya Bankası, UNIDO, ILO ve Fransız Kalkınma Ajansı (AFD) Türkiye'de KSS konusuna odaklanan diğer uluslararası kuruluşlardır.

UNDP Küresel İlkeler Sözleşmesi'nin tanıtımı ilk olarak 2002 yılının Mart ayında geniş özel sektör katılımlı Forum İstanbul "2023'e doğru" toplantısında yapmıştır. Aynı şekilde, Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin tanıtımı da Mart 2004 tarihli Forum İstanbul toplantısında gerçekleşmiştir. UNDP İstanbul proje ofisinin Eylül 2005'te açılışı KİS sürecini hızlandıran önemli bir dönüm noktası olmuştur. Özel Sektör İşbirliği Projesi özel sektörün kalkınma sürecine entegre edilmesi ve Küresel İlkeler Sözleşmesi'nin teşvik edilmesi için önemli bir adım olmuştur. UNDP'nin 2006 yılında yürüttüğü KİS destekleme stratejisinin de katkısıyla, KİS katılımcılarının sayısı hızla artarak Ocak 2007'de 109'a yükselmiştir. Ancak 2006 yılının Ekim ayında 18, aynı yılın Aralık ayında 24 katılımcı aktif katılım sağlamamaları nedeniyle KİS ağının dışında kalmış ve katılımcı sayısı 67'ye düşmüştür. Bu 67 katılımcının 55'i, yani yüzde 82'si, KİS'e 2006 yılında dahil olan katılımcılardır. 07 Ocak 2008 itibariyle üye sayısı 108'dir.

UNDP'nin yanı sıra, AFD, International Finance Corporation (IFC) ve Dünya Bankası da çeşitli faaliyetler yürütmüştür. AFD sosyal ve çevre ile ilgili konularda Türk şirketlerinin daha sorumlu davranışlar benimsemeleri ve bu davranışların yaygınlaşması için KOBİ ve mikro ölçekteki şirketlerin sorumlu yatırımlarını desteklemiş ve özel gruplarla işbirlikleri oluşturmuştur. AFD'nin bu yaklaşımı KSS'nin teşvikine yönelik çalışmaların teknik yatırımlar kadar önemli olarak değerlendirildiğini ortaya koymaktadır. AFD temel olarak bankacılık sektörü ile ortaklık kurma yolunu seçmiştir. Bu ortaklık çerçevesinde AFD kredilerin kullanımında KSS ilkelerinin uygulanması koşuluyla 2005 yılında Türkiye Sanayi Kalkınma Bankası'na (TSKB) 20 milyon EURO, Halkbank'a 50 million EURO kredi limiti hibe etmiştir. Buna ek olarak, bir ticari banka ile yeni bir ortaklık üzerinde çalışmalar sürmektedir. Bu ortaklık kapsamındaki kredi programının KOBİ'lere yönelik olması ve krediler ile birlikte atölye çalışmaları, eğitimler içeren yoğun bir KSS programının organize edilmesi planlanmaktadır. AFD ayrıca 2006 yılında Türkiye'de güncel sosyal ve çevresel uygulama ve yaklaşımlara ilişkin bir rapor hazırlayarak, AFD'nin bu uygulamaların geliştirilmesi için potansiyel olarak sağlayabileceği katkıları tartışmıştır.

IFC dolaylı yollarla çeşitli KSS aktiviteleri gerçekleştirmiştir. 2001 yılındaki ekonomik kriz sırasında önemli ölçüde zarar gören mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelere yatırımlar halen yetersizdir. IFC bir mikro kredi konferansı organize edip sponsor olarak uluslararası finans kuruluşlarını, önde gelen mikro finans uygulayıcılarını ve hukuk uzmanlarını bir araya getirerek dünyadaki mikro kredi deneyimlerinin paylaşılmasını sağlamıştır. IFC kanun taslaklarının düzenlenmesinde de ilgili mercilere destek sağlayarak kar amacı gütmeyen mikro finans kurumları, banka olmayan mikro finans kurumları ve mikro finans konusunda uzmanlaşmış ticari bankalar gibi önemli mikro finans dağıtım modellerini gündeme taşımıştır.
Dünya Bankası'nın yürüttüğü birçok çalışma KSS başlığı altında ele alınabilir. Sosyal konularda aktif olarak çalışan STK'lara özellikle gençler için geliştirdikleri projeler için 5,000 dolar kaynak sağlayan Küçük Hibeler Programı, Dünya Bankası'nın bu alandaki faaliyetleri arasında değerlendirilebilir. 2003 yılında Dünya Bankası Enstitüsü uzaktan eğitim programı organize etmiş, bu programda rekabetçilik ve iyi yönetim konularını ön plana çıkararak kurumsal sosyal sorumluluk konusunda kapasite oluşturulması ya da var olan KSS politika ve uygulamalarının geliştirilmesini amaçlamıştır. Program Bilgi Üniversitesi ve AIESEC Türkiye ile uygulanmıştır.

Alman Teknik İşbirliği Kurumu (GTZ), Alman Perakende Ticareti Dış Ticaret Kurumu (AVE) ile birlikte Türkiye'de tekstil sektöründe sosyal standartların geliştirilmesi amacıyla 2004'ten bu yana geniş katılımlı Ulusal Yuvarlak Masa toplantıları düzenlemektedir. Toplantılar ile şirketler ve sendikalar arasındaki sosyal diyalogun güçlendirilmesi de amaçlanmaktadır. Katılımcılardan bazıları aşağıda sıralanmıştır:

> Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Uluslararası Çalışma Örgütü, İstanbul Sanayi, Odası, Türkiye Tekstil Örme ve Giyim Sanayii İşçileri Sendikası (TEKSİF), Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği, Türkiye Tekstil Sanayii İşverenleri Sendikası (TÜTSİS), Dokuma, İplik, Trikotaj ve Giyim Sanayii İşçileri Sendikası (ÖZ-İPLİK-İŞ), İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği (ITKIB).

Bu yuvarlak masa toplantıları ile yedi bilgilendirme ve duyarlılık geliştirme atölyesi düzenlenmiş, bu çalışmalara 211 şirketten 422 kurumsal temsilci katılmıştır. Atölye çalışmaları sosyal paydaşlar (kamu, sendika, STK ve özel sektör karar verici kişileri) için de düzenlenmiş ve 23 kuruluşu temsilen 47 temsilcinin katılımı sağlanmıştır.

Son olarak, Avrupa Komisyonu Girişimcilik ve Sanayi Genel Müdürlüğü'nün finanse ettiği TOBB tarafından KOBİ'ler için 2005 yılında organize edilen bilgilendirme kampanyası önemli bir diğer faaliyettir.

Bu örnekler göstermektedir ki, yerel sorunlarla kısıtlanmayan uluslararası kuruluşlar Türkiye'de KSS'yi yönlendiren ve şekillendiren etkili birer güç haline gelmiş, aynı zamanda uluslararası kabul görmüş KSS ilkelerinin ülkemizde de yaygınlaşması sürecinde değerli ortaklar olmuştur.

G. ARAŞTIRMANIN SONUÇLARI

Araştırma, saha araştırmasının KSS konusundaki sosyal paydaşlar ve şirketlerle yapılan görüşme sonuçlarına dayanmaktadır.

Paydaşlarla görüşmeler bir üniversite, bir belediye ve yedi STK ile yapılmıştır. Görüşülen STK'ların çoğu KSS'yi şirketlerin yürüttüğü toplumsal projeler olarak algılamaktadır. STK'ların bu yaklaşımı, şirketlerin sponsorluk faaliyetleri ile toplumsal projeleri desteklemeleri beklentisini beraberinde getirmektedir. Görüşmeler sonucunda ortaya çıkan bu bulgu saha araştırması sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Bağımsız araştırma kuruluşlarının yaptıkları araştırmaların sonuçları da toplumun şirketlerden toplumsal projelere destek vermesi yönündeki beklentisini ortaya koymaktadır.

STK'ların özel sektör ile bir araya gelişinin bir diğer şekli STK'ların kendi alanlarına ait konularda şirketlere hizmetler vermesi şeklinde gerçekleşmiştir. Özel Sektör Gönüllüler Derneği (ÖSGD) özel sektör çalışanları ile STK'ları bir araya getirmekte ve çalışanların boş vakitlerinde ya da çalışma saatlerinde STK'lar için çalışmalarını sağlamaktadır. Petrol Sanayi Derneği (PETDER) üyelerinden atık petrol toplamakta, AKUT acil durum yönetimi, ilk yardım, iş sağlığı ve güvenliği konusunda şirketlere eğitim ve danışmanlık hizmeti vermektedir. Bu yaklaşım şirketlerin sponsorluk çalışmalarına kıyasla daha sürdürülebilir bir yaklaşım olarak değerlendirilmekte ve taraflara iletişim platformu sağlayarak daha etkin paydaş diyaloguna katkı sağlamaktadır.

STK'ların ve özel sektörün ortaklık alanları yaratmaları STK'ların şeffaflığı ve hesap verilebilirliğinin gelişimine de katkı sağlamaktadır. Örneğin Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV), Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG) ve AKUT Price Waterhouse & Coopers ve Ernest & Young gibi dış denetim kuruluşları tarafından denetlenmekte, finansal raporlarını web sitelerinde yayınlamaktadır. STK'lar Sosyal Sorumlu Yatırım konusunda da bir çizgi belirlemiştir. Görüşülen STK'lardan ikisi etik standartlarına aykırı olduğu gerekçesiyle tütün ve alkol ürünleri üreticileri ile birlikte çalışamayacaklarını belirtmiştir.

Paydaşlarla yapılan görüşmelerde ortaya çıkan önemli noktalar aşağıda sıralanmıştır:

- STK'lar Turkcell'in Kardelen projesini, Eczacıbaşı ve Coca-Cola şirketlerini iyi örnekler olarak belirtmiştir.
- STK'lar şirketlerin STK'lar gibi hareket etmelerini eleştirmekte ve şirketlerin kaynak kullanımında STK'lar gibi kadar etkili olamayacağını düşünmektedir.
- STK'lar medyanı desteğini önemsemekte, basında daha çok KSS haberine yer verilmesi ile STK'lara bağışların ve desteğin artacağına inanmaktadır.
- STK'lar KSS faaliyetlerinin reklam ve pazarlama bütçesinden finanse edilmek yerine KSS'ye ayrı bütçe oluşturulmasını önermektedir.
- STK'lar şirketler için KSS eğitimleri organize etmektedir.

Bu bağlamda, Türkiye'deki STK'ların şirketler ile KSS ortaklığı için bir başlangıç temeli bulunmaktadır. Bu temel ortak projelerde daha çok STK ve şirketlerin sosyal yardıma odaklandıkları ancak operasyon alanlarındaki iş süreçlerinin iyileştirmesinde, özellikle çevre ve insan hakları konularında, etkin olmadıkları göstermektedir.

Üniversite ve yerel idareler ile yapılan diğer sosyal paydaş görüşmelerinde KSS bir konu olarak tartışılamamıştır. Araştırma ekibi bu durumu görüşmelerin yapıldığı illerin sosyo-ekonomik yapısı ile ilişkilendirmektedir. KSS bilincinin üniversiteler ve yerel idareler de dahil olmak üzere tüm sosyal paydaş gruplarında geliştirilmesi gerekmektedir.

Şirketlerin bakış açısı ile KSS uygulamalarının yavaş ama istikrarlı bir hızda ilerliyor olduğu söylenebilir. Aşağıdaki grafik performans yönetimi, kamuya açıklık ve güvence konusunda gerekli teknik altyapıya henüz sahip olunmamakla birlikte şirketlerin Türkiye'de KSS uygulamaları konusundaki olumlu tutumunu ortaya koymaktadır.

Grafik 1 – Türkiye'de KSS Uygulamaları:

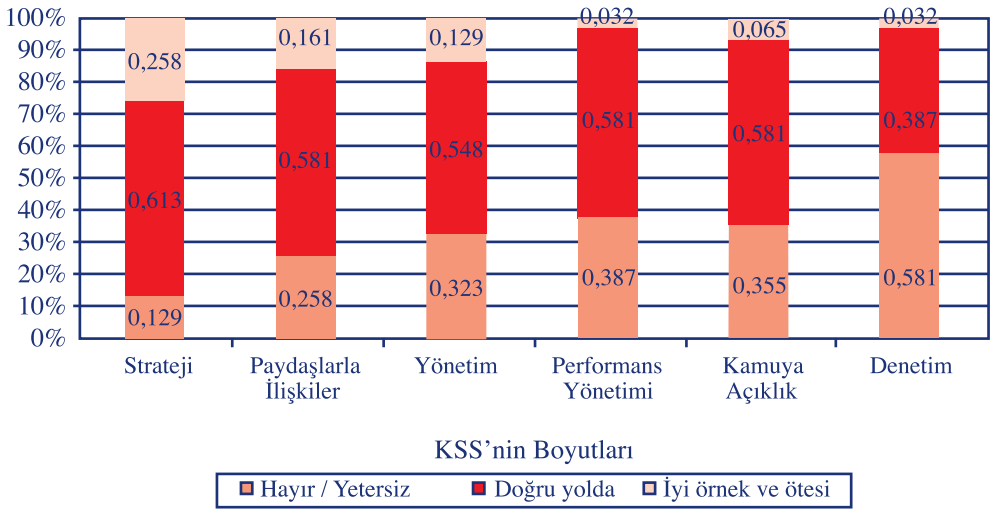

Türkiye'de şirketler KSS'yi ana iş stratejilerine entegre etmeye çalışmaktadır. Şirketlerle yapılan görüşmelerin yüzde 75'inde şirketler stratejik olarak "doğru yolda ilerliyor" ya da "iyi örnek ve ötesi" olarak değerlendirilmiştir. 8 şirket sosyal ve çevresel konulara işaret eden net olarak tanımlanmış stratejiler belirtmiştir. Süt ve süt ürünleri üreticisi çok uluslu bir şirket sağlıklı nesiller yetiştirmeyi desteklemeyi stratejileri olarak tanımlamaktadır. Bu hedefe yönelik olarak, şirket KSS uygulamalarının üretim aşamasında başladığını vurgulamaktadır. Gerek en gelişmiş üretim tekniklerinin kullanılması gerekse süt üreticilerine yönelik eğitimler ile ürünlerin kalitesini en üst düzeye taşımak şirketin en temel KSS adımı olarak aktarılmıştır. Ürün kalitesinin yanı sıra şirket ürünlerinin en önemli tüketici grubu olarak tanımlanan çocuklara yönelik eğitim ve sağlık projeleri de yürütülmektedir.

Paydaşlarla iletişim, şirketlerin en çok "iyi örnek ve ötesi" kategorisinde değerlendirildiği ikinci alandır. Çok uluslu şirketlerin çoğu devletle, STK'larla, tedarikçileri ve tabi ki müşterileri ile yakın iletişim içinde bulunduklarını ve bu şekilde KSS taleplerini değerlendirdiklerini, KSS alanındaki faaliyetlerini geliştirdiklerini belirtmiştir. Enerji sektöründe faaliyet gösteren bir ulusal şirket tedarikçileri ve bayileri ile düzenli olarak KSS projelerini tartışmak üzere bir araya geldiklerini ifade etmiştir. KSS'nin uygulanmasının bir parçası olan paydaşlarla diyalog, kamu kurumlarının görüş ve önerilerinin alınmasıyla daha da güçlenmektedir. Bununla birlikte, yerel düzeydeki paydaş iletişiminin güçlendirilmesi için Örgütlenme ve Toplu Sözleşme Hakkı uygulanmasını öngören 98 sayılı ILO Sözleşmesi onaylanmalıdır.

Güvence denetim araçları kendisini bağımsız bir yönetim arayışı ve KSS risk ve fırsatlarının açıklanması etrafında temsil etmektedir. Bu araçların değerlendirildiği kriter şirketlerin en az olumlu puan aldığı kriterdir. Görüşülen tüm şirketler arasında sadece biri KSS yaklaşımı içerisinde güvence denetim araçları uyguladığını belirtmiştir. Güvence denetim araçları gibi performans yönetimi de şirketlerin genel olarak dahil olmadıkları bir süreçtir. Sadece bir şirket performans yönetimi konusunda yeterli olarak değerlendirilebilecek uygulamalardan söz etmiştir. Şirketlerin büyük çoğunluğu bağımsız kuruluşlar tarafından finansal denetimden geçtiklerini belirtmektedir. Ancak, KSS konusunda genelde herhangi bir raporlama yapılmamakta, eğer KSS uygulamalarına ilişkin bilgi verilecekse yıllık raporun içinde KSS'ye değinilmektedir. Şirketlerin KSS çalışmalarını bağımsız kuruluşlarca denetletmesi gibi bir yaklaşım söz konusu değildir.

Sonuç olarak, şirketlerin yarısı KSS konularında belli bir aşama kaydetmiş durumdadır. Görüşülen şirketlerin yarısı tüm kriterler için "doğru yolda ilerliyor" şeklinde değerlendirilebilecek örnekler sunmuştur. Ancak, çeşitli KSS inisiyatiflerine katılım ya da gibi raporlama sistemleri gibi uygulama araçları halen yetersizdir. Bu durum Grafik 2 ve 3'e yansımaktadır.

Grafik 2 – İnisiyatifler

Küresel İlkeler Sözleşmesi ve ISO 14001'e katılım şirketlerin KSS konusunda belli bir aşama kat ettiği anlamına gelmektedir. Görüşülen şirketlerden bazılarının şirket bazında Küresel İlkeler Anlaşması'nı imzalamamış oldukları ancak bağlı bulundukları şirket grubunun gruba bağlı tüm şirketler adına anlaşmayı imzaladığı belirlenmiştir. Bu nedenle, bu şirketlerin Küresel İlkeler Analaşmasına katılımları yukarıdaki grafiğe yansımamaktadır. Koç Holding bu konuda önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bünyesindeki 117 Koç şirketi adına anlaşmayı imzalayan Koç grubu anlaşma ile ilgili bilgi ve uygulama prensiplerini tüm şirketlerine aktarmıştır. KİS örneğinde görüldüğü üzere uluslararası bir organizasyonun teşviki ile Türkiye'de şirketler duyurusu ve tanıtımı yapılan yeni araç ve inisiyatifleri benimsemektedir.

Grafik 3 – Raporlama

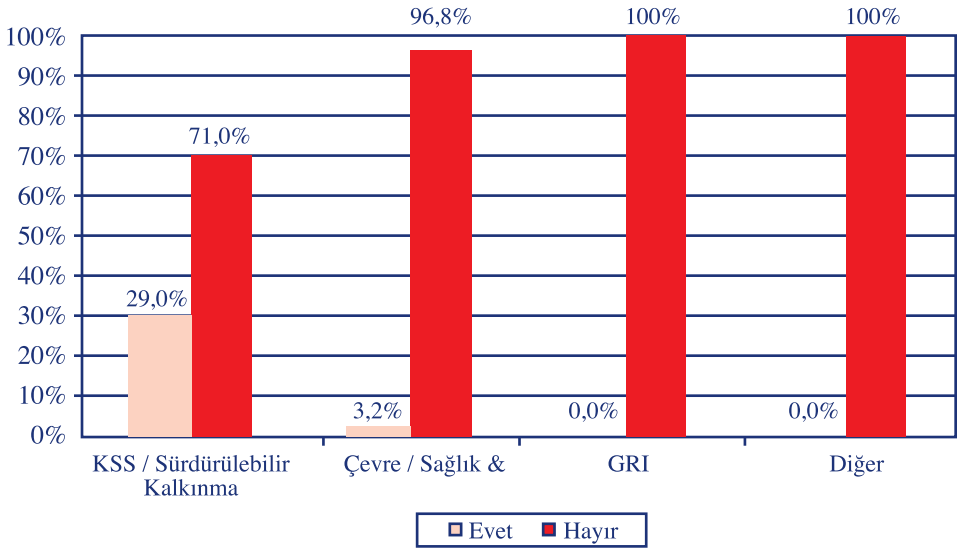

Avrupa Birliği Çevre Yönetimi ve Denetleme Planı (EMAS) konusunda herhangi bir yasa henüz yürürlüğe girmemiştir. Ancak, 1999 yılının Kasım ayında yürürlüğe giren bir kanun ile Türkiye Ulusal Akreditasyon Kurumu oluşturulmuştur. Bu yapının EMAS uygulaması konusunda etkili olması beklenmektedir. Ulusal Akreditasyon Kurumu üyeleri Haziran 2000 tarihinde görevlendirilmiştir. Bu tarihten itibaren EMAS'ın üç bölgede LIFE- Üçüncü Ülkeler projesinin bir parçası olarak pilot uygulaması başlatılmıştır. Pilot uygulama kurumsal yapının sunumunu, farkındalık kampanyalarını ve endüstriye yönelik eğitimleri içermektedir.

GRI'nin ya da diğer raporlama sistemlerinin kullanılmaması, GRI'yi ya da diğer raporlama sistemlerini teşvik eden organizasyonların bulunmayışı, hem şirketler hem de şirketlerin uygulamalarını izlemeleri beklenen sosyal paydaşlar için verimsiz bir ortam yaratmaktadır.

Sonuç olarak, yapılan şirket görüşmeleri Türkiye'de şirketlerin KSS'yi iş faaliyetlerine entegre etmek konusunda çok istekli olduğunu göstermektedir. Ancak, kullanılmakta olan araçlar şirketlerin yeterli ve etkili bir KSS ortamı yaratmasını sağlamanın oldukça gerisindedir. Sosyal paydaşların etki ve gücünün zayıflığı göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye'de KSS'nin şirketlerin toplum için fayda yaratmak isteği ile şekillenen bir süreç içinde olduğu sonucuna varılmaktadır. Ancak, bu sürecin etkinliğine ilişkin ölçme ve izleme yapılmamaktadır.

H. GELECEKTEKİ AKTİVİTELER İÇİN ÖNERİLER

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği Avrupa Birliği'ndeki çeşitli sosyal paydaş grupları tarafından yoğun bir şekilde tartışılmaktadır. Bu tartışmalardan bazıları Türkiye'nin birliğe katılımı yönünde, bazıları ise karşıt görüştedir. Ancak, tartışmaların tutumu ne olursa olsun Türkiye'nin yeni bir kalkınma sürecinin içinden geçmekte olduğu ve yeni üye ya da diğer aday ülkelerden daha farklı sosyoekonomik ve kültürel özellikler taşımakta olduğu unutulmamalıdır. KSS stratejileri belirlenirken ülkeye özel durumların dikkate alınması önemle önerilmektedir.

KSS uygulamalarının geliştirilmesinde aşağıda belirtilen noktalar gözden kaçırılmamalıdır.

1. KSS'nin sonuca giden bir araç olduğuna odaklanılmalıdır.

2. İş dünyasının liderliği önemlidir ve teşvik edilmelidir.
3. KSS alanında kurumlar oluşturulmalı, mevcut kurumlar desteklenmelidir.
4. Doğru uygulamalar için kamu kuruluşları, öncü rol oynamalıdır.
5. Endüstri düzeyindeki ortaklıklar desteklenmelidir.
6. Mükemmellik değil sürekli gelişme hedeflenmelidir.

1. KSS'nin Sonuca Giden Bir Araç Olduğuna Odaklanılmalıdır

Türk iş dünyasının hayırseverlik ve toplumsal projeler şeklindeki KSS uygulamaları çok zengin çeşitlilik göstermekte birlikte, bu uygulamalar riskleri azaltan ya da yeni iş olanakları yaratan uygulamalar olmaktan uzaktır. KSS konusundaki genel anlayış, KSS'nin bağışlarla gerçekleştirilen süreli toplumsal projelerden ibaret olduğu yönündedir. KSS'nin karşılaştırmalı avantajlar yaratan (yeni ürün ve hizmetlerin inovasyonu, yeni pazarların oluşturulması, yeni iş modellerinin geliştirilmesi, çevre ve çalışan haklarına ilişkin risklerin en aza indirilmesi gibi) bir araç olduğu bilinci henüz gelişmemiştir.

KSS'nin teşvik edilmesi aşağıdaki nedenlerle önem taşımaktadır:

1. Uluslararası perspektiflerle bağlantı halinde olarak, orta vadede yerel konuların dikkate alınmasının sağlanıp Türkiye'de ortak ve yaygın bir KSS anlayışı oluşturmak,
2. Sosyal paydaşları iş dünyası ile bir araya getirerek hayırseverlik ve toplumsal projelerin ötesinde paydaş diyalogu sağlamak ve sosyal paydaş analizlerini geliştirmek,
3. KSS'yi süreli projeler yerine iş modeli olarak konumlandırmak, örneğin tedarikçi ilişkilerinin geliştirilmesi, insan hakları ve iş gelişimi,
4. Savunuculuk kampanyaları düzenlenerek KSS'nin yarattığı iş olanakları vurgulamak ve kalkınma sürecinde iş dünyasının rolü araştırmalar, vaka çalışmaları, web siteleri ve medya analizleri ile sürekli gündemde tutmak.

2. İş Dünyasının Liderliği Önemlidir ve Teşvik Edilmelidir

Rol modelleri – liderler – diğer bireyler için örnek teşkil ederler. İş dünyasından ve STK'lardan iyi örnekleri, liderleri bir araya getiren şampiyonlar ağı oluşturmanın bu nedenle önemli bir adım olacağı düşünülmektedir. Bu grubun sesi ve yürüteceği aktiviteler iş dünyasındaki değişimin hızını ve derinliğini etkileyecektir. Bunun sağlanması için aşağıdaki konular dikkate alınmalıdır:

1. Farklı endüstriler ve farklı ölçekler için ağlar oluşturulmalıdır.
2. Faaliyetler yerine öncelikli olarak sonuçlar teşvik edilmelidir.
3. Başarılı girişimler takdir edilmeli ve ödüllendirilmelidir.
4. Uzun vadede katılımı sağlayacak projeler, platformlar oluşturulmalıdır.

3. KSS Alanında Kurumlar Oluşturulmalı, Mevcut Kurumlar Desteklenmelidir

KSS alanında kurumların oluşturulması ve desteklenmesi iş dünyasının KSS sürecine etkin katılımı açısından önemli bir ihtiyaçtır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki stratejiler uygulanabilir:

1. Ülkeye özgü KSS konuları tanımlanmalı, öncelik alanları belirlenmeli ve kurumsal destek sağlanmalıdır.
2. Bağımsız sivil toplum örgütleri güçlendirilmelidir.
3. İş dünyası ve sivil toplum örgütleri arasında güven bağı oluşturulmalıdır.
4. Kurumlar ya da gönüllü oluşumlar desteklenerek KSS izleme araçlarının geliştirilmesi ve bu araçlarla kamu ifşaatı ve güvencesi sağlanmalıdır.

4. Doğru Uygulamalar İçin Kamu Kuruluşları Öncü Rol Oynamalıdır

Ulusal kanunlar ve yönetmelikler finansal doğruluk, insan ve çalışan hakları; çevre, sağlık ve güvenlik; şeffaflık ve yolsuzluk konularında yerine getirilmesi gereken asgari davranışları belirleme görevini yerine getirmekte, bu şekilde KSS'nin daha öteye taşıyacaklarının temelini oluşturmaktadır.

Türkiye Birleşmiş Milletler'in Küresel İlkeler Sözleşmesi ve OECD Çok Uluslu İşletmeler Genel İlkeleri'ne katılmış, ILO'nun İşyerinde Temel Haklar ve Prensipler Bildirgesi'ni onaylamıştır. TBMM'ye KSS ilkeleri doğrultusunda hukuki mevzuat geliştirmek konusunda önemli bir görev düşmekte, siyasi partilerin KSS konusunu gündeme taşıması gerekmektedir. Sosyal sorumluluk çalışmalarında vergi teşviki özellikle eğitim alanındaki toplumsal projeler için motive edici bir faktördür.

Kamu kuruluşları, STK'lar, özel sektör ve diğer uzmanlardan bir ekip kurularak Eylem Planı oluşturulmalı, ya da bakanlıklar arası bir komisyon kurulmalı ve bir bakanlık KSS'yi teşvik etme görevini üstlenmelidir. Bu tür bir düzenleme İngiltere örneği incelenebilir.

5. Endüstri Düzeyinde Ortaklıklar Desteklenmelidir

Türk tekstil endüstrisi diğer gelişen pazarlar karşısında KSS'yi karşılaştırmalı avantaj sağlamak için bir araç olarak kullanma stratejisini seçmiş ve gönüllü olarak Avrupa sivil toplum kuruluşları ile Temiz Giyim Kampanyası gibi projelere imza atmıştır. Türk tekstil endüstrisinin sosyal standartlarını geliştirmeyi amaçlayan bu tür girişimler, Türkiye ekonomisinin bankacılık, tarım ve imalat gibi diğer önemli sektörlerine de örnek olmalıdır. Uluslararası kuruluşların bu tür sektörel inisiyatifler de teşvik edici rol üstlenmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Endüstri düzeyindeki ortaklıkların yarattığı iyi örnekler basın yoluyla geniş kitlelere duyurulmalıdır.

6. KSS Yoluyla İş Performansının Sürekli Yükseltilmesi Hedeflenmelidir

Türkiye'de şirketlerin büyük bir bölümü KSS ile şirket performansı arasındaki ilişki hakkında yeterli bilgiye sahip değildir. Bu durumda, sorumlu şirket politikaları geliştirmenin ve benimsemenin sadece toplumsal fayda yaratmayıp, karlılığı da artıracağı konusunda şirketleri bilgilendirmek önem taşımaktadır.

1. Şirketlerin şu an içinde bulundukları durum belirlenmeli ve KSS ve iş performansını artırmak için atılması gereken adımlar tanımlanmalıdır. Rehberlik sağlanmalı, gerekli araçlar sunulmalı, endişelerin ve başarısızlıkların rahatça tartışılabileceği güven ortamı sağlanarak şirketlerin özgüven kazanmalarına destek olunmalıdır.
2. Ulusal KSS izleme araçları geliştirilmelidir.
3. Denetim ve ödüllendirme sistemleri kurumsal çerçeveler ile desteklenmelidir.

EKLER

Referanslar

Argüden, Y. (2006). An overview of the Turkish economy: outlook and current perspectives DEIK-Turkish and US Business Council

Bikmen, F. (2003), Corporate Philanthropy in Turkey: Building on Tradition, Adapting to Change, SEAL - Social Economy and Law Project Journal Autumn 2003, p.2

TCMB (Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası) (2002), The Impact of Globalization on the Turkish Economy.

Demirag, İ. ve Serter, M. (2003), Ownership Patterns and Control in Turkish listed companies. Corporate Governance, Volume 11 Number 1, January 2003, Blackwell Publishing, Oxford

Odaman, S. (2004), Effects and possible problems of compulsory labour replacement of Law No. 4857 TÜSİAD-KalDer 13th National Quality Congress İstanbul, 24-25 November 2004

Turkish-US Business Council of DEIK (2006), Sector Briefs for Foreign Companies.

Araştırmada Kullanılan Yayınlar

Adaman, F., Çarkoğlu, A. and Şenatalar, B. (2001), Hanehalkı Gözünden Türkiye'de Yolsuzluğun Nedenleri ve Önlenmesine İlişkin Öneriler,TESEV.

Ararat M., Sabanci University, Faculty of Management, Director of Corporate Governance Forum of Turkey with Ceyhun Göcenoğlu CSR Association – Turkey General Secretary; Drivers for Sustainable Corporate Responsibility, Case of Turkey, November 2006, For MENA Development Forum

Ararat, M. & Ugur, M. (2003), Corporate Governance in Turkey: An Overview and Some Policy Recommendations. Corporate Governance, Vol. 3 No.1 2003, pp. 58- 75

Atabey, N. Ata (2005), Avrupa Birliği'ne Katılım Sürecinde Muhasebenin Sosyal sorumluluk Kavramı Açısından "Kurumsal Yönetim"/Konuşmacılar: N. Ata Atabey, Baki Yılmaz, Mustafa Ay. – Orta Anadolu İşletmecilik Kongresi [2005: Ankara]. - Ankara: TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, pp. 239-243

Bakoğlu, R. (2005), Mission Statements of Socially Responsible Firms: A Content Analysis/ Konuşmacılar: Refika Bakoglu, Bige Askun. - International Strategic Management Conference - Ankara: TÜBİTAK, 2005. - 23-32. ss.

Büyükuşlu, A. R. (2001), Avrupa Birliği Yeşil Dosyası İşletme Sosyal Sorumluluğu (The Corporate Social Responsibility-CSR), İşveren Dergisi, Aralık 2001.

Frankental, P. (2002), The UN Universal Declaration of Human Rights as a Corporate Code of Conduct. Business Ethics: A European Review, April 2002, Vol. 11 Issue 2, s.129.

Conference Outputs of CSR Forum for Development 30 September 2005 Istanbul, Turkey.

Executive Summary of AFD's Study (2006), "On Current Social and Environmental Practices, Initiatives in Turkey and the Potential Role for AFD for Their Improvement and Promotion."

Kısaltmalar

AIESEC	Türkiye İktisadi ve Ticari İlimler Öğrencileri Staj Komitesi
AFD	Fransız Kalkınma Ajansı
AKUT	Arama Kurtarma Derneği
AVE	Alman Perakende Ticareti Dış Ticaret Kurumu
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
KSS	Kurumsal Sosyal Sorumluluk
ÇYDD	Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği
EFQM	Avrupa Kalite Yönetimi Vakfı
EMAS	Çevre Yönetim ve Denetim Sistemi
EU	Avrupa Birliği
GC	Küresel İlkeler Sözleşmesi
GDP	Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
GNP	Gayrisafi Milli Hasıla
GRI	Uluslararası Raporlama İnisiyatifi
GTZ	Alman Teknik İşbirliği Kurumu
IFC	Uluslararası Finans Kurumu
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	Uluslararası Para Fonu
İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
İTKİB	İstanbul Tekstil Ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği
KalDer	Türkiye Kalite Derneği
BKH	Binyıl Kalkınma Hedefleri
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
OSGD	Özel Sektör Gönüllüler Derneği
ÖZ-İPLİK-İŞ	Dokuma, İplik, Trikotaj ve Giyim Sanayi İşçileri Sendikası
PETDER	Petrol Sanayi Derneği
RoHS	Zararlı Madde Kullanımının Sınırlandırılması Direktifi
SMEs	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
TEDMER	Türkiye Etik Değerler Merkezi
TEGV	Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı
TEKSİF	Türkiye Tekstil, Örme ve Giyim Sanayi İşçileri Sendikası
TEMA Vakfı	Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vkf.
TGNA	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TKYD	Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TOG	Toplum Gönüllüleri Vakfı
TÜSEV	Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı
TÜSİAD	Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
TÜTSİS	Türkiye Tekstil Sanayi İşverenleri Sendikası
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNIDO	Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü
WBCSD	Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi
WEEE	Elektrikli ve Elektronik Ekipman Atıklarına yönelik direktif

İnternet Adresleri

www.maliye.gov.tr	Maliye Bakanlığı
www.sanayi.gov.tr	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı
www.cevreorman.gov.tr	Çevre ve Tarım Bakanlığı
www.calisma.gov.tr	Sosyal Güvenlik ve Çalışma Bakanlığı
www.dernekler.gov.tr	Dernekler Masası
www.spk.gov.tr	Sermaye Piyasası Kurulu
www.imkb.gov.tr	İstanbul Menkul Kıymetler Borsas
www.undp.org.tr	Türkiye Birleşmiş Milletler Kalkınma Fonu
www.tobb.org.tr	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
www.csrturkey.org	Türkiye Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği
www.tbcsd.org	İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği
www.tkyd.org	Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği
www.kalder.org	Türkiye Kalite Derneği
www.osgd.org	Özel Sektör Gönüllüleri Derneği
www.tusiad.org	Türkiye Sanayici ve İş adamları Derneği
www.tusev.org.tr	Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı
www.tedmer.org.tr	Türkiye Etik Değerler Merkezi
www.cgft.sabanciuniv.edu	Türkiye Kurumsal Yönetişim Forumu
www.stk.bilgi.edu.tr	STK Eğitim ve Araştırma Merkezi
www.kurumsalsosyal.com	STK ve Şirketler Arası İletişimi Arttırmayı Hedefleyen Web Sitesi
www.rec.org.tr	Bölgesel Çevre Merkezi
www.stgm.org.tr	Sivil Toplumu Geliştirme Merkezi

Türkiye 'de Gerçekleşen KSS Etkinlikleri (Mart 2006 - Mart 2007)

İsim	**Konuşmacılar**	**Sponsor ve Organizatörler**
Küresel Isınma Toplantısı, Mart 2007	Talya Enriquez, WWF Türkiye Pazarlama ve İletişim Sorumlusu Yeşim Beyla, TEMA Vakfı TEMA Vakfı Kaynak Geliştirme ve Halkla İlişkiler Bölüm Başkanı Yunus Arıkan, REC Türkiye İklim Değişikliği Proje Yöneticisi	Su İletişim
Panel "Katılımcı Demokrasi Mekanizmaları: Sivil Toplum ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk " 15. Ulusal Kalite Kongresi, 2006	Mustafa V. Koç, Koç Holding Yönetim Kurulu Üyesi Pınar Ilgaz, Managing Partner, Arge Danışmanlık Özlem Aksoy, iletişim ve Halkla İlişkiler, Siemens Çetin Yalçın, TNT Türkiye Satış Ve Pazarlama Müdürü Mahmut Isıkara, SKF Turk Satış Müdürü Tayfun Bayazıt, Özel Sektör Gönüllüler Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Fatih Şener, UND Türkiye İcra Kurulu Başkanı	Türkiye Kalite Derneği

Konferans: Good Programı, Ekim 2006	Rauf Ateş, Capital Dergisi Prof. Dr. Ayşe Sosyal, Boğaziç Üniversitesi Rektörü Cafer Bakırhan, Yönetim Kurulu Üyesi, Deniz Yatırım Erkan Durukan, Fintur Holding CEO'su Ishak Alaton, Alarko Holding Yönetim Kurulu Üyesi	İsveç Konsolosluğu, İsveç Ticaret Odası ve Capital İş Dünyası Dergisi
Konferans:Uluslararası Sponsorluk ve KSS, Eylül 2006	Bülend Özaydinli - Koç Holding CEO'su Agah Uğur, Borusan Grubu CEO'su Tufan Darbaz Doğan Holding CEO'su Türkan Saylan, Elif Ekemen, Procter & Gamble Dış İlişkiler Direktörü Elçin Üner, Gfk Türkiye Genel Müdürü	Arya Sponsorluk ve İletişim
Marketingist Pazarlama Fuar ve Konferansı, Sempozyum : "Tüketicinin Kalbini Kazanma: Kurumsal Sosyal Sorumluluk " – Kasım 2006	David Murphy, UN's System's College Ebru Şenel Erim, Unilever Kurumsal İletişim Direktörü Ferda Hızar, Borusan Kurumsal İletişim Direktörü Nevnihal Çiftçi, Citibank Kurumsal İletişim Direktörü	Özel Sektör Gönüllüleri Derneği , Marketingİst Dergisi ve ZARAKOL Danışmanlık
Özel Sektör –Kamu Ortaklığı Zirvesi – Haziran 2006	Andrew Vorkink, Dünya Bankası Türkiye Direktörü Mr. Mahmood Ayub, BM Türkiye Koordinatörlüğü ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) Temsilcisi Binali Yıldırım, Ulaştırma Bakanı Kemal Unakıtan, Maliye Bakanı Klaus Leisinger, BM Genel Sekreteri (Global Compact) Özel Temsilcisi	Türkiye Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği, Dünya Bankası, UNDP ve UK Trade and Investment
Panel:İyi Kurumsal Yönetim ve Sürdürülebilir Büyüme, Haziran 2006	Doğan Cansızlar, Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) Başkanı Haluk Alacaklıoğlu, TKYD Kurucu Başkanı Selim Oktar, Shift İletişim ve İlişkiler Yönetimi Başkanı	İsveç Konsolosluğu, İsveç Ticaret Odası ve Capital İş Dünyası Dergisi
Konferans Muhasebe, Finans ve KSS	Prof. Dr. Sudi Apak, Trakya Üniversitesi, - Uluslararası Finans ve Etik Prof. Dr. Mary Beth Armstrong, California Polytechnic State University, USA - Ethics education in accounting: A three-tiered approach Prof. Dr. David Crowther, London Metropolitan University, UK - Accounting and Social Responsibility: a cause for concern Dr. Bülent Senver, Bilgi Üniversitesi Etik Değerler Merkezi Kurucu Üyesi, - Ethics in Financial Systems	Trakya Üniversitesi
Panel: Kurumsal İtibar ve Katma Değerli Yabancı Sermaye – Nisan 2006	Ali Babacan, AB Baş Müzakerecisi ve Türkiye Cumhuriyeti Bakanı Aclan Acar, Doğuş Holding Yönetim Kurulu Üyesi Tayfun Bayazıt, Fortis Bank CEO'su	İsveç Konsolosluğu, İsveç Ticaret Odası ve Capital İş Dünyası Dergisi

Panel: Sermaye Hareketliliği ve Kurumsal İletişim – Mart 2006	Doğan Cansızlar Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) Başkanı Haluk Alacaklıoğlu, TKYD Kurucu Başkanı Selim Oktar, Shift İletişim ve İlişkiler Yönetimi Başkanı Ilhami Koç, İş Yatırım Menkul Değerler A.Ş.'nin Genel Müdürü	İsveç Konsolosluğu ,İsveç Ticaret Odası ve Capital İş Dünyası Dergisi
Kongre: Mobilite ve Sürdürülebilir Çözümler – Mart 2006	Binali Yildirim, Ulaştırma Bakanı Osman Pepe, Çevre ve Orman Bakanı Odd Gulberg, Chief Operating Officer And Deputy President Wbcsd And President And Ceo Of Norsk Hydro Americas Yunus Arikan, REC Türkiye İklim Değişikliği Proje Yöneticisi Arzu Berk Amirak, Shell Dış İlişkiler Müdürü Elvan Oktar, GfK Türkiye Genel Müdür Yardımcısı	İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği (TBCSD)
Sosyal Standartlar Türkiye Yuvarlak Masası 11.Toplantısı Mart 2006	Cengiz Delibaş, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Genel Müdürü Dr. Hans-Peter Schipulle, Almanya Federal Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı, Genel Müdür Yrd. Gülay Aslantepe, ILO Türkiye Temsilcisi Murat Başesgioğlu, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Giacomina Cassina, Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi Aynur Bektas, Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği (TGSD) Başkanı	GTZ

Türkiye'de KSS Hakkında Bağımsız Araştırmalar

Capital aylık iş dünyası dergisi Nisan 2007'de "Kurumsal Sosyal Sorumluluk Liderleri" adıyla yaptığı araştırmayı açıklamıştır. Araştırma GFK ortaklığı ile gerçekleştirilmiş ve gerek toplumun gerekse çeşitli şirketlerin görüş ve beklentilerine yer vermiştir. Sonuçlar, halkın şirketlerin öncelikle eğitim, bunu takiben sağlık, çevre ve aile içi şiddet gibi konulara odaklanmasını ve bu alanları desteklemesini istediğini ortaya koymuştur. Eğitim konusu kurumsal perspektiflerde de en öncelikli alan olarak belirtilmekte ve bunu takiben işsizlik, etik davranış, sosyal güvenlik ve sağlık gibi konular gelmektedir. Araştırma 2005 yılının en başarılı şirketleri olarak sırasıyla şu şirketleri belirlemiştir: Sabancı Holding, Koç Holding, Turkcell, Arçelik, Eczacıbaşı, Ülker, Sanko Holding, Vestel, Beko, Efes Pilsen, Doğan Holding, Merinos, Coca-Cola, Doğuş Holding ve Bosch. Yine Nisan ayında açıklanan 2007'nin en başarılı şirketleri ise sırasıyla; Sabancı Holding, Koç Holding, Turkcell, Ülker, Doğan Holding, Eczacıbaşı Holding, Akbank, Arçelik, Zorlu Holding, Danone, Doğuş Holding, Efes Pilsen, İş Bankası, Vestel, AVEA, Coca-Cola, Sanko Holding, Milliyet, Garanti Bankası ve Anadolu Hayat Emeklilik olmuştur.

Diğer bir araştırma yine GFK'nın yürüttüğü "Şirketler Ne Diyor" araştırmasıdır. Eylül 2007'de gerçekleştirilen araştırmada daha çok sponsorluklar göz önünde bulundurulmuştur. İş dünyasının sponsorluk tanımlamasına bakıldığında, araştırmaya katılanların sadece %44'ü sponsorluğu bir pazarlama aracı olarak gördüklerini belirtirken, %22'si bunu bir sosyal sorumluluk olarak tanımlamış ve %34'ü sponsorluğun her iki amaca da hizmet ettiği görüşünü savunmuştur. Tüm grubun %89'u sosyal içerikli projelerin (eğitim, sağlık, çevre, arkeoloji konulu projeler) en başarılı projeler olduğu inancına sahiptir.

Akademetre'nin "Türkiye'de Sponsorluk 2006" isimli araştırmasına göre toplumun %70'i sponsorluk projelerinin eğitim alanında yapılması gerektiğini, %34'ü sağlık alanına yönelmenin gerekliliğini belirtirken, %21'i kültür sanat faaliyetlerini, % 19'u ise çevre konularını içeren sponsorluk aktivitelerini faydalı bulmuştur.

Kanadalı araştırma şirketi GlobeScan'ın CSR Monitor adıyla uluslararası düzlemde gerçekleştirdiği araştırmanın Türkiye ayağını Yöntem Araştırma yürütmüştür. Araştırmaya göre genellikle işlevsel beklentilerin düşük olduğu durumlarda kurumsal yurttaşlık algısı daha yüksek olmakla beraber İngiltere ve Fransa gibi ülkelerde hem kurumsal yurttaşlık algısı hem de işlevsel beklentiler yüksek çıkmıştır. Aynı zamanda araştırma, KSS'nin kurumsal itibara katkısının 1999-2005 arasında ciddi oranda arttığını vurgulamaktadır.

KSS Ödülleri

Türkiye'de halkla ilişkiler şirketleri, medya ve STK'lar gibi çeşitli ulusal paydaş gruplarının verdiği pek çok KSS ödülü bulunmaktadır. Diğer taraftan çoğunlukla seçim kriterleri yeterince şeffaf olmadığından bu ödüllerin güvenirliği tartışma konusudur. Bu alanda verilen ödüllerin bir kısmı aşağıda sunulmuştur:

- CNBC-E İş Dünyası'nın En İyileri ödülünü organize etmiş ve Turkcell'in "Kardelenler" projesini Sosyal Sorumluluk Başarı ödülüne layık görmüştür.

- REC Türkiye Avrupa İş Dünyası Ödülleri kapsamında 2006 yılına çeşitli kategorilerde verdiği ödüllerde Eczacıbaşı Özgün Kimya, Arçelik Buzdolabı ve Ereğli Demir-Çelik Fabrikası'nı ödüllendirmiştir.

- Aralık 2006'da gerçekleşen Active ACADEMY Finans Zirvesi'nde, Kurumsal Sosyal Sorumluluk Ödülü, Active ACADEMY Araştırma Merkezi'nin yaptığı ve Ödül Seçici Kurulu'na sunduğu araştırmalar sonucunda belirlenmiş ve ödül sahipleri: "Meslek Lisesi Memleket Meselesi" Projesi ile Koç Holding, "Düşler Atölyesi" Projesi ile Nokia "KOBİ TV" Projesi ile TEB olmuştur.

- Halkla İlişkiler Derneği'nin düzenlediği ulusal ve uluslararası şirketlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve genç iletişimcilerin katıldığı 3.Altın Pusula yarışmasında Kurum İçi İletişim kategorisinde "Alarko İstikbal Kulübü" adlı projesiyle Alarko Holding, E-iletişim kategorisinde "Eczacıbaşı Sanal Müzesi" adlı projesiyle Dr. F. Nejat Eczacıbaşı Vakfı, Diğer Projeler kategorisinde "Afiyet Gazetesi" adlı projesiyle Eczacıbaşı Topluluğu, Sivil Toplum Kuruluşları kategorisinde "McDonald's Çocuk Vakfı" adlı projesiyle McDonald's, Etkinlik Yönetimi kategorisinde "Kullandığınız Süte Güveniyor musunuz?" adlı projesiyle MRM Partners, KSS kategorisinde "Temiz Tuvalet" adlı projesiyle OPET ödüle layık görülmüştür.

Bu ulusal ödüllerin yanında bazı Türk şirketleri Uluslararası kurumlar tarafından da ödüle layık bulunmuştur.

2001 yılında "Kardelenler" projesi Turkcell'e, The Institute of Public Relations (IPR)'ın düzenlediği, halkla ilişkiler sektörünün en prestijli yarışmalarından IPR Excellence Awards'da birincilik ödülünü kazandırmıştır.

2002'de ARGE Danışmanlık Şirketi, sivil toplum kuruluşlarını geliştirme konusundaki çalışmaları ile "Kurumsal Sosyal Sorumluluk" alanında, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Komisyonu'nun desteğinde kurulan Generation Europe organizasyonu tarafından büyük ödüle layık bulunmuştur.

İpek Kağıt ve Milli Eğitim Bakanlığı işbirliğinde gerçekleştirilen ve ilköğretim okulu öğrencilerini kişisel hijyen ve tuvalet temizliği konusunda bilinçlendirmeyi hedefleyen "Solo İlköğretim Okulları Kişisel Hijyen Eğitimi Projesi", 2006 yılında Birleşmiş Milletler tarafından ortaya konan Binyıl Kalkınma Hedefleri'ne ulaşılmasına en çok katkıda bulunan 10 projeden biri seçilmiş ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Milletlerarası Ticaret Odası (ICC) ve Galler

Prensliği Uluslararası İş Dünyası Liderler Forumu (IBLF) tarafından düzenlenen "Uluslararası Özel Sektör Ödülü" ne layık görülmüştür.

Eurosolar, yenilenebilir enerji kullanımını destekleyen ve cesaretlendiren projelere her yıl 'Avrupa Güneş Ödülü' vermektedir. Bu ödül yenilikçi ve yaratıcı proje çözümlerine verildiği gibi, bu alandaki ulusal ya da yerel düzeyde politika girişimlerine ve inisiyatiflere de verilmektedir 1994 yılından bu yana Türkiye 2 kez bu ödülü sahiplenmiştir.

Bu ödüllerden ilki Eğitim Kategorisi'nde Türkiye'den Sarıgerme Yenilenebilir Enerji Grubu'na verilmiştir. Sarıgerme Enerji Grubu 1997 yılından beri gerçekleştirdiği toplantılar aracılığıyla ulusal enerji yönetimi, enerjinin etkin kullanımı, rüzgar ve güneşten elektrik üretimi konularında Türkiye'de yaşanan sorunların tanımlanması ve etkin çözümlerin aranması için bir platform niteliği taşımaktaydı.

İkinci ödül ise bir tekstil firması olan ve 1968 yılından beri İstanbul'da faaliyetlerini sürdüren Sunjut a verilmiştir. Sunjut firması, 'Yenilenebilir Enerji Kullanan İşletmeci ya da Firma' ödülüne rüzgâr enerjisini endüstriyel üretimdeki kullanışından dolayı layık görülmüştür. Sunjut, İstanbul Hadımköy'deki dokuma fabrikalarında gerçekleştirdiği üretimde rüzgârdan elde ettiği elektrik enerjisini kullanmıştı.

Görüşme Yapılan Şirketler

1. Shell
2. Philip Morris
3. Henkel
4. HSBC
5. Metro
6. Microsoft
7. GfK
8. Danone
9. Tefal
10. Total
11. Baxter
12. Intel
13. Fortis
14. İpek Kağıt
15. Sintel Metal
16. Tırsan
17. Migros
18. Sütaş
19. Güneş Sigorta
20. Pınar
21. Aras Kargo
22. Netron
23. TSKB
24. Lider Otomativ
25. MOPAŞ
26. CanımPa
27. Superonline
28. Etik Lojistik
29. Altınbilgi Yayınları
30. Kelebek Matbaası
31. Yeni İnci İçgiyim
32. Novus
33. Kuteks Quatro Tekstil
34. Ayplast
35. Kutaş
36. Doralp
37. Çiftçi Tekstil

Görüşme Yapılan Paydaş Grupları

1. AKUT
2. TOG
3. TEGV
4. PETDER
5. ÖSGD
6. Ağrı Belediyesi
7. Çukurova Universitesi

Yazarlar

Ceyhun Göcenoğlu

KSS ile ilk olarak AISEC bünyesinde diğer STK'lar ve kamu kuruluşları ile ortak projeler koordine ederken tanışmıştır. Birkbeck College University of London'dan kurumsal yönetişim ve kurumsal etik konusunda yüksek lisans derecesi alarak mezun olduktan sonra, Türkiye Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği'nin kurucu genel sekreteri olmuş ve Aralık 2006 tarihine kadar bu görevine devam etmiştir. Aynı zamanda son 5 yıldır KSS konularında eğitim vererek ve yazılar yayınlayarak konunun önemli savunucularından biri olmuştur. Son olarak, kendi web blogunda Türk şirketlerinin operasyonlarını ve iş stratejilerini Türk basınına yansıyan KSS konuları açısından incelemektedir.

Işıl Onan

Türkiye Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği üyesidir. ODTÜ Ekonomi bölümünden mezundur ve Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nden Ekonomik ve Sosyal Demografi alanında yüksek lisans derecesi almıştır. Aynı enstitüde 2000 ve 2002 yılları arasında araştırma görevlisi olarak çalışmış ve ülke genelinde yapılan demografik araştırma projelerinde yer almıştır. Son 5 yıldır STK'larda çalışmakta ve özel olarak kadınlara yönelik topluma dayalı eğitim ve sağlık projeleri ile ilgilenmektedir. Temel ilgi alanları nüfus, kalkınma ve üreme sağlığıdır.